

39(477)(07)

K64

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Р. В. Кондратенко

**МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ
З НАРОДОЗНАВСТВА
В ДОШКІЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ**

Методичні рекомендації

Кривий Ріг
2011

39(477)(08

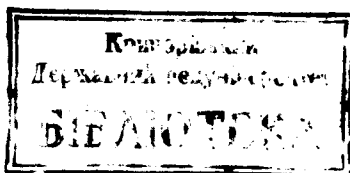
K6

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Р. В. Кондратенко

**МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ
З НАРОДОЗНАВСТВА
В ДОШКІЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ**

Методичні рекомендації

Кривий Ріг
2011

652 967
2896 7 2/к

Кондратенко Р. В.

К 64   Методика проведення занять з народознавства в дошкільному закладі : методичні рекомендації / Руслана Васиївна Кондратенко. – Кривий Ріг : КДПУ, 2011. – 75 с.

У методичному виданні представлено навчальну робочу програму з курсу «Методика проведення занять з народознавства» за вимогами кредитно-модульної системи навчання та методичні рекомендації до проведення практичних занять. Автор пропонує опорні конспекти різних форм спеціально організованої діяльності з дітьми народознавчого змісту, які розроблені вихователями дошкільних навчальних закладів міста Кривого Рогу.

Розраховано на студентів, які навчаються за спеціальністю «Дошкільна освіта» та викладачів вищих педагогічних навчальних закладів.

Рецензенти:

Москальова Л. Ю. – доктор пед. наук, доцент, завідувач кафедри соціальної педагогіки та дошкільної освіти Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького;

Кужільна Л. В. – канд. філол. наук, доцент кафедри дошкільної освіти Криворізького державного педагогічного університету

Друкується за рішенням кафедри дошкільної освіти Криворізького державного педагогічного університету (протокол № 4 від 18.10.2011 р.)

ЗМІСТ

Робоча програма курсу «Методика проведення занять з народознавства».....	4
Змістовий модуль I. Методика ознайомлення дітей з українською народною словесністю та обрядовістю	11
Заняття № 1. Теоретичні засади методики ознайомлення дітей з українським народознавством в ДНЗ	11
Заняття № 2. Ознайомлення дітей з малими жанрами українського фольклору.....	15
Заняття № 3. Українська народна казка як засіб виховання дитини	21
Заняття № 4. Українські народні ігри, їх значення у вихованні дітей.....	24
Заняття № 5. Методика проведення українських національних свят та обрядів осінньо-зимового циклу.....	25
Заняття № 6. Сезонно-календарна обрядовість весняно-літнього циклу.....	32
Заняття № 7. Ознайомлення дошкільників з родоводом та сімейними відносинами	37
Змістовий модуль II. Методика проведення занять з ознайомлення із символами України, рідним краєм та народними знаннями	43
Заняття № 8. Державна символіка України та ознайомлення з нею дітей	43
Заняття № 9. Національні символи України: віночок та рушник	47
Заняття № 10. Народні символи та обереги	48
Заняття № 11. Особливості ознайомлення дошкільників з рідною країною, містом, селом.....	53
Заняття № 12. Дітям про народну метеорологію, математику, медицину.....	56
Змістовий модуль III. Методика роботи з дітьми по ознайомленню з народними ремеслами, промислами, побутом та мистецтвом.....	59
Заняття № 13. Зміст та форми роботи по ознайомленню дітей з народними промислами та ремеслами.....	59
Заняття № 14. Народне декоративно-ужиткове мистецтво: вишивка, вшитинанка, писанкарство.....	62
Заняття № 15. Національне образотворче мистецтво в сучасному ДНЗ	64
Заняття № 16. Ознайомлення дошкільників з побутом українців	66
Заняття № 17. Ознайомлення дошкільників з національним одягом українців	69
Заняття № 18. Методика ознайомлення дітей з народною іграшкою.....	70

**Робоча програма курсу
«Методика проведення занять з народознавства»**

**Загальний опис навчальної дисципліни
«Методика проведення занять з народознавства»**

(за вимогами ECTS)

<i>Загальна характеристика навчальної дисципліни</i>		<i>Напрямок, освітньо-кваліфікаційний рівень</i>	<i>Характеристика навчальної дисципліни</i>
<i>Кількість кредитів ECTS</i>	3	Шифр та назва напрямку <i>01.01 Педагогічна освіта</i>	Обов'язкова Рік підготовки: 4 Семестр: 1
<i>Модулів</i>	3		<i>Лекції: 18 годин</i>
<i>Змістових модулів</i>	3	Шифр та назва спеціальності <i>6.010101 «Дошкільна освіта»</i> Освітньо-кваліфікаційний рівень <i>бакалавр</i>	<i>Семінарські (практичні): 36 годин</i>
<i>Загальна кількість годин</i>	108		<i>Самостійна робота: 54год.</i>
<i>Тижневих годин</i>	1,5		<i>Вид контролю: атестація</i>

I. Пояснювальна записка

Залучаючи дітей до джерел національної культури й духовності, дошкільний навчальний заклад розв'язує практичне завдання формування у вихованців національних цінностей, розвитку національної свідомості, прилучення до народних традицій і звичаїв. Тому вихователі дошкільних навчальних закладів повинні вміти здійснювати пошук оптимальних умов та шляхів для повноцінного розвитку особистості, використовуючи культурну й педагогічну спадщину українського народу, популяризувати народну творчість.

Курс «Методика проведення занять з народознавства» є складовою підготовки студентів спеціальності «Дошкільна освіта» освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» і передбачає підготовку

майбутніх вихователів до ефективного вирішення завдань національного виховання засобами української народної педагогіки.

У процесі вивчення даної дисципліни *студенти повинні знати*:

- основні поняття, категорії, завдання та зміст всіх складових навчального курсу;
- історію української етнопедагогіки, народну термінологію, основи національної культури;
- сучасні принципи, методи й засоби організації народознавчої роботи в умовах дошкільного навчального закладу.

На основі цих знань у них *повинні бути сформовані уміння*:

- визначати обсяг, зміст народознавчої роботи, добираючи різноманітні методи й форми навчально-виховної роботи, надаючи їм національної спрямованості;
- складати конспекти заходів, планувати народознавчу роботу з дітьми дошкільного віку;
- творчо застосовувати передовий педагогічний досвід у власній професійній діяльності.

Курс розрахований на 54 аудиторних годин. З них лекційних – 18 годин, практичних – 36 годин. На самостійне опрацювання – 54 години.

Зміст курсу поділено на три змістових модулі, які взаємопов'язані і ґрунтуються на сучасних дослідженнях вітчизняних вчених.

Перший змістовий модуль зорієнтований на розкриття теоретичних засад народної педагогіки, методики ознайомлення дітей з українським фольклором та народними обрядами і звичаями, ознайомлення із сім'єю, родинними зв'язками, сімейними святами та традиціями.

Другий змістовий модуль присвячений особливостям методики проведення занять з ознайомлення з державними та національними символами України, з рідним краєм та народними знаннями.

Третій змістовий модуль передбачає ознайомлення студентів з методикою роботи з дітьми по ознайомленню з народними ремеслами, промислами, національним мистецтвом, а також розглядаються питання ознайомлення дітей з побутом українського народу.

Теми лекційного курсу розкривають теоретичні основи українського народознавства; висвітлюють специфіку методики народознавчої роботи з дітьми дошкільного віку. Практичні заняття передбачають впровадження імітаційно-ігрового підходу до розгляду питань, обговорення різноманітних розробок студентів. Самостійна робота побудована на вивченні літературних джерел, пошуку матеріалу народознавчого змісту, ознайомленні з передовим педагогічним досвідом педагогів м. Кривого Рогу.

II. Структура залікового кредиту курсу

№	Назва модулів, тем	Кількість годин, відведених на:			
		аудит орні	лек ції	прак- тичні	самост. робота
Змістовий модуль I. Методика ознайомлення дітей з українською народною словесністю та обрядовістю					
1.	Теоретичні основи методики українського народознавства в ДНЗ	4	2	2	6
2.	Малі жанри українського фольклору у роботі з дітьми	4	2	2	4
3.	Методика роботи з українською казкою в дитячому садку	4	2	2	4
4.	Методика проведення роботи з ознайомлення зі звичаями і традиціями українського народу	8	2	6	8
<i>Всього за I модуль</i>		20	8	12	22
Змістовий модуль II. Методика проведення занять з ознайомлення із символами України, рідним краєм та народними знаннями					
5.	Методика ознайомлення із символами та оберегами в Україні	8	2	6	6
6.	Методика ознайомлення дітей з рідним краєм	6	2	4	6
<i>Всього за II модуль</i>		14	4	10	12
Змістовий модуль III. Методика роботи з дітьми по ознайомленню з народними ремеслами, промислами, побутом та мистецтвом					
7.	Методика ознайомлення дітей з промислами і ремеслами українського народу	8	2	6	8
8.	Національне образотворче мистецтво в сучасному ДНЗ	4	2	2	4
9.	Ознайомлення дітей з побутом населення України	8	2	6	8
<i>Всього за III модуль</i>		20	6	14	20
УСЬОГО ГОДИН КУРСУ		54	18	36	54

III. ПРОГРАМА

Змістовий модуль I. Методика ознайомлення дітей з українською народною словесністю та обрядовістю

Тема 1. Теоретичні основи методики українського народознавства в дошкільному навчальному закладі.

Поняття «народна педагогіка», «етнопедагогіка», «етнографія». Витоки етнопедагогіки. Погляди О.Духновича, К.Д.Ушинського, Г.С.Виноградова, Г.Н.Волкова, М.Г.Стельмаховича та ін. на народну педагогіку.

Розділи української етнопедагогіки: 1) народне дитинознавство; 2) народна дидактика, 3) родинна педагогіка; 4) народна педагогічна деонтологія.

Підходи (народознавчий, людинознавчий, особистісний) та принципи (народності, взаємозв'язку і взаємозумовленості народознавчої науки з життям, історизму, емоційності навчання і краєзнавчий) методики ознайомлення дітей з українським народознавством

Завдання ознайомлення дітей з народознавством.

Зміст роботи з дітьми на заняттях та створення предметно-розвивального середовища з народознавства.

Аналіз Базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі», парціальних програм з методики народознавства.

Тема 2. Малі жанри українського фольклору у роботі з дітьми.

Жанрова характеристика української поетичної фольклористики. Поняття «фольклор» та його особливості.

Колісанка, її функції та особливості. Методика розучування колісанок з дітьми в різних вікових групах.

Забавлянки, потішки, пестушки, їх характеристика та методика використання в дошкільному закладі.

Скоромовки. Логопедична та емоційна функціональність скоромовок. Етапи розучування скоромовок в молодшому й старшому дошкільному віці.

Лічилки, їх місце в роботі з дітьми.

Тема 3. Методика роботи з українською казкою в дитячому садку.

Жанрова особливість і види казок (казки про тварин, героїко-фантастичні, соціально-побутові).

Методика ознайомлення з казкою в групах раннього та молодшого дошкільного віку. Елементи театралізації під час розповідання казок.

Методика ознайомлення з казкою в групах старшого дошкільного віку. Особливості структурування занять і визначення завдань з ознайомлення з казкою.

Тема 4. Методика проведення роботи з ознайомлення зі звичаями і традиціями українського народу.

Історія виникнення та розвиток українського народного календаря. Історичні традиції, звичаї, обряди.

Характеристика обрядовості осінньо-зимового циклу: обжинки (свято врожаю), свято Покрови, зимові свята (свято св. Миколая, новорічні і різдвяні свята, Стрітення). Специфіка і методика їх святкування в умовах дошкільного навчального закладу.

Характеристика обрядовості весняно-літнього циклу: веснянки, гаївки, свято Великодня, зелені свята, свято Івана Купала. Методика проведення свят та розваг у різних вікових групах.

Методика використання народних ігор у роботі з дітьми.

Методика ознайомлення дітей із сімейними стосунками, традиціями і святами: обряди, пов'язані з народженням дитини, ритуал першої купелі, обряд хрестин, ритуальні обряди, звичай гостювати, закосичення.

Поняття «рід», «родина», «родовід». Шляхи прилучення дітей до вшанування свого роду.

Змістовий модуль II. Методика проведення занять з ознайомлення із символами України, рідним краєм та народними знаннями

Тема 5. Методика ознайомлення із символами та оберегами в Україні.

Ознайомлення дітей з державними символами України. Тризуб – національний герб України, його символічна характеристика. Прапор – державний символ України, історія його виникнення. Символічне значення кольорів синього і жовтого. Гімн, його символічна характеристика.

Українські національні символи. Український віночок. Вікова характеристика вінків. Символічне значення квітів і стрічок у вінку. Методика ознайомлення дошкільників з віночком.

Види рушників, їх характеристика та призначення: утирач, плечовик, сімейні, грайлик, гостинний, росяничка тощо. Методика ознайомлення дітей з рушником.

Тваринні і рослинні народні символи України. Верба, калина, хліб, криниця, лелека – національні символи. Форми роботи щодо ознайомлення дітей з народними символами і оберегами.

Тема 6. Методика ознайомлення дітей з рідним краєм.

Витоки понять «краєзнавство», «батьківщинознавство». К.Ушинський, С.Русова, В.Сухомлинський та ін. про вивчення краєзнавства дітьми.

Складові поняття «рідний край» в дошкільному закладі. Об'єкти як джерела знань про рідний край. Вимоги до системи роботи з краєзнавства.

Методика ознайомлення дітей молодшого та старшого дошкільного віку з рідним краєм.

Напрямки вивчення природи рідного краю.

Ознайомлення з народними знаннями українців, набутими у процесі тривалого спостереження за явищами природи, виробничого і життєвого досвіду. Поняття про народну метеорологію. Методика використання прикмет в роботі з дітьми. Використання народних математичних понять та елементів народної медицини рідного краю.

Змістовий модуль III. Методика роботи з дітьми по ознайомленню з народними ремеслами, промислами, побутом та мистецтвом

Тема 7. Методика ознайомлення дітей з промислами, ремеслами українського народу.

Загальна характеристика народних промислів та ремесел України.

Методика ознайомлення з народними ремеслами та промислами.

Три етапи знайомства з народними ремеслами: подання узагальнених понять про побутову культуру, формування уявлень про різновиди декоративно-прикладного мистецтва, подання знань про окремі види народних ремесел.

Етапи активізації діяльності дітей у використанні народних ремесел: пізнавальний, емоційно-змістовий, художньо-діяльнісний.

Методи і прийоми ознайомлення дітей з вишивкою та витинанкою.

Ознайомлення дошкільників з дерев'яними, металевими, шкіряними та ін. виробами.

Методика роботи по ознайомленню з писанкарством.

Тема 8. Національне образотворче мистецтво в сучасному ДНЗ.

Ознайомлення дітей з українським образотворчим мистецтвом: живописом.

Художні засоби виразності картини: малюнок, колір, композиція, формат, перспектива, динаміка. Особливості методики ознайомлення з жанрами живопису: історичний, батальний, міфологічний, побутовий, пейзажний, морський, портретний, анімалістичний, натюрморт.

Ознайомлення дітей з репродукціями картин українських художників.

Етапи ознайомлення дітей з картиною. Специфіка використання форм, методів і прийомів щодо організації занять з ознайомлення дошкільників із живописом.

Тема 9. Ознайомлення дітей з побутом населення України.

Система ознайомлення дошкільників з українською національною іграшкою: косовська, яворівська, опішнянська, петриківська, ужгородська, васильківська тощо. Різновиди матеріалів для виготовлення дитячих іграшок: глиняні, дерев'яні, скляні, сирні, мотанки. Особливості проведення занять по ознайомленню з іграшкою в різних вікових групах, їх структура.

Методика ознайомлення з національним одягом українців: жіночим і чоловічим, буденним, святковим, регіональним. Символіка в українському одязі.

Український національний посуд, кухня. Характеристика традиційних страв. Предмети домашнього вжитку. Ознайомлення з інтер'єром українського житла та подвір'я.

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I

Методика ознайомлення дітей з українською народною словесністю та обрядовістю

Заняття № 1

Тема: Теоретичні засади методики ознайомлення дітей з українським народознавством в ДНЗ

Питання для обговорення:

1. Характеристика понять «народна педагогіка», «етнопедагогіка», «етнографія».
2. Принципи методики ознайомлення дітей з народознавством.
3. Підходи у вихованні дітей за педагогікою народознавства.
4. Завдання та зміст ознайомлення дітей з народознавством.
5. Створення предметно-розвивального середовища з народознавства.

Практичні завдання для самостійної роботи:

1. Підготувати матеріал на тему: «Народна педагогіка про виховання дітей».
2. Дати письмовий аналіз ліній розвитку дитини за Базовою програмою «Я у Світі», у яких зазначено народознавчі завдання за схемою:

Вік дитини	Сфера життєдіяльності	Лінія розвитку дитини	Основні завдання з народознавства

(робота в трьох підгрупах: ранній вік, молодший дошкільний вік, старший дошкільний вік).

3. Виписати з книг українських педагогів, дослідників визначення понять: «народна педагогіка», «етнопедагогіка», «етнографія» за такою схемою:

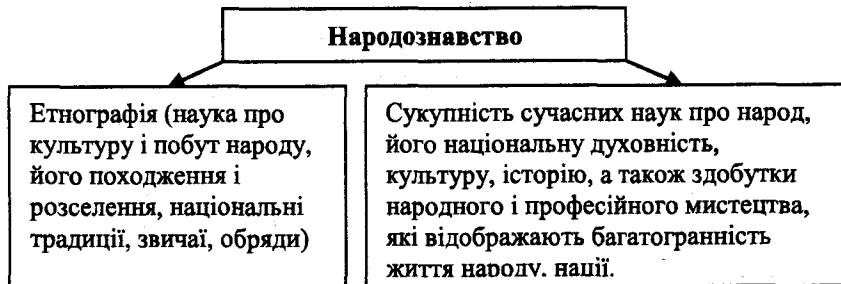
1. Автор визначення поняття (прізвище, ініціали).
  2. Висловлювання (визначення поняття).
  3. Джерело (з якої книги взято: назва, місце і рік видання, номер сторінки).
4. Скласти модель народознавчої роботи в дошкільному навчальному закладі та розробити оформлення етнографічного осередку в груповій кімнаті.
5. Ознайомитися з парціальними програмами з українознавства:

- 1) Програма виховання дітей дошкільного віку “Українотворець” / авт. П.П.Кононенко, Л.Г.Касян, О.В.Семенюченко. – К., 2007. – Режим доступу: www.ualogos.kiev.ua
- 2) Артемова Л. Програма з українознавства / Л.Артемова // Розкажіть онуку. – 1998. – № 16. – С. 16-17.
- 3) Герценко Л. Програма та зміст роботи з народознавства в дошкільному навчальному закладі / Л.Герценко // Дошкільне виховання. – 1995. – № 10. – С. 18-19.

Рекомендована література:

- 1.Аносова Л. Національні куточки в дитсадку: орієнтовна тематика та оснащення / Л.Аносова // Дошкільне виховання. – 2008. – № 8. – С. 20.
2. Базова програма розвитку дитини «Я у Світі» / наук. ред. та упоряд. О.Л.Кононко. – К.: Світич, 2008. – 430 с.
3. Богуш А.М. Українське народознавство в дошкільному закладі: навч. посіб. / А.М.Богуш, Н.В.Лисенко. – К.: Вища шк., 1994. – 398 с.
4. Ганник Н. Виховуємо патріотів / Н.Ганник //Дошкільне виховання. – 2009. – № 4. – С. 6-7.
5. Основи національного виховання: Концептуальні положення / [В.Г.Кузь, Ю.Д.Руденко, З.О.Сергійчук та ін.]. – К.: Інформ вид. «Київ», 1993. – (Ч.І). – 152 с.
- 6.Стельмахович М.Г. Народна педагогіка / М.Г.Стельмахович. – К., 1985. – 225с.
7. Якубенко В. Від народознавства – до свідомого патріотизму / В.Якубенко // Дошкільне виховання. – 2002. – № 8. – С. 12-13.

Опорні схеми, таблиці, конспекти:

Українське народознавство – це чітка система високоефективних ідей, принципів і методів, доступних та емоційно наснажених засобів, прийомів і форм роботи з дітьми.

Педагогічний аспект народознавства спрямований на те, щоб діти засвоїли народну мораль, певні норми поведінки, етику й естетику побуту, культуру, оволодівали вміннями та навичками трудової діяльності, фізичного вдосконалення.

**Принципи методики ознайомлення дітей
з українським народознавством
(за А.Богуш)**

- принцип народності;
- принцип взаємозв'язку і взаємозумовленості народознавчої науки з життям;
- принцип історизму;
- красзнавчий принцип;
- принцип емоційного навчання в українському народознавстві;
- принцип природовідповідності.

**Перспективне планування роботи народознавчого змісту
з дітьми дошкільного віку**

*Розробила вихователь-методист Ялова Л.І.,
КДНЗ № 222*

Місяць	№ з/п	Молодший дошкільний вік	Старший дошкільний вік
Вересень	1	Хто на світі наймиліший? (шанування батьків, народна мудрість)	«Рідні мої, любі мої» (любов, повага до членів родини в українському фольклорі). Родовід. Родинне дерево.
	2	«Ходить гарбуз по городу» (загадки, інсценівка)	«Вересень добре господарює, овоч смачний дітям дарує». (ставлення українців до землі, роботи)
	3	Звідки хліб прийшов? (професії дорослих, повага до хліба, людей праці).	«Хвала рукам,що пахнуть хлібом!» (легенди, прислів'я, приказки)
	4	Рідна вулиця. Стежинка додому. «Я і мій дитсадок» (лічилки, мирилки, ігри-забави).	«Моя друга домівка – дитсадок» (лічилки, мирилки, культура взаємин)
Жовтень	1	«Іди, іди дощику!» (заклички, пісеньки) «Свято врожаю» (професії працівників села)	«Восени і горобець багатий» (працелюбність українців) «Свято врожаю» (повага до людей професій, що працюють на землі)
	2	«Осінь така мила...» (прислів'я, приказки, ігри...)	Осіній народний календар (походження назв місяців, народний фольклор, ігри, хороводи)
	3	Наші обереги: «Мій перший віночок» Рушники «росяночка», «трайлик».	Наші обереги: «Гарний вінок – краса дівчини» (символіка квітів, стрічок)
	4	Мое місто. «Тут гуляю я із татом» (улюблені місця)	«Рідне місто моє» (легенди про походження назви, приказки, прислів'я). Чим славне наше місто?
Листопад	1	Транспорт на наших вулицях і в давнину.	«Подорож по місту» (транспорт). Транспорт в давнину і сьогодні.
	2	«Пішла кия по водицю...» (народні потішки, скоромовки, загадки, ігри).	Українські народні казки про свійських тварин.

	3	У бабусі на подвір'ї (домашні птахи) «Два півники» (інсценівка).	«Ходила квочка коло кілочка...» (українські народні ігри, оповідки, казки про свійських птахів)
	4	«Без верби і калини нема України» (народні символи)	«Стояла тополя край чистого поля...» (дерева – символи). Легенди, казки.
Грудень	1	«Подорож у казку» (дикі тварини – герої казок)	«Подорож у казку» (дикі тварини – герої казок). Казка по-новому.
	2	Бабусині потішки, дідусеві повчанки (народні потішки, повчанки етичного змісту)	Розвага «Наум наведе на ум» (життя українських дітей в давнину: обов'язки, ставлення до навчання...).
	3	Дарунки дідуса Миколая.	«Святий Миколай прийшов до нас»
	4	«Колядує вся родина» (колядки, щедрівки)	«В гості до зимових місяців» (походження назв). Зимові забави. Колядки, щедрівки.
Січень	1	Зимові забави українських дітей.	«Щедрий вечір, добрий вечір» (народні свята та обряди).
	2	Мої перші іграшки. Народні іграшки.	Іграшки мої та моєї бабусі. Народні майстри іграшок.
	3	«Лелечине гніздо» (птахи – народні символи)	Птахи – символи України. Легенди про птахів.
	4	Український одяг для хлопчиків та дівчаток. Українська хустка.	«З бабусиною скрині». Одяг сучасний та старовинний.
Лютий	1	Моя Батьківщина – Україна. Український прапор: символіка кольорів.	Моя незалежна Україна. Державна символіка.
	2	«Лютий лютує – красну весну чує» (прикмети, загадки)	Календарно-обрядове свято «Стрітення»
	3	Бабусина хата в селі. Екскурсія до міні – музею: меблі, предмети вжитку. Облаштування сучасної квартири. Традиції прикрашання житла: рушники та вишиванки.	«У пташки – кубельце, у людини – дім». Стародавнє та сучасне житло. Хатні символи та обереги (стіл, піч, скриня...). Рушники та вишиванки. Легенди, перекази.
	4	Бабусина світлиця: український посуд. Екскурсія до міні – світлиці.	Український посуд. Екскурсія до світлиці. Народні промисли та ремесла. Золоті руки народних майстрів.
Березень	1	Мамина пісня: колискова. Прислів'я, приказки про маму.	«Біля сонця тепло, біля матері – добро». (народний фольклор про виховання пошани до мами). Державна мова нашої Батьківщини. Т.Г. Шевченко.
	2	«Весна іде, тепло несе». (заклички, прислів'я, приказки)	Весняні свята: пробудження природи. Ставлення українців до землі, природи.

	3	«Пташок викликаю із теплого краю» (заклички, пісеньки)	«Пташок викликаю із теплого краю». Народні звичаї обряди зустрічі птахів.
	4	«В гості до бабусі – Медуниці». Лікарські рослини: природа лікує.	«Природа силу нам дарує» (рослини, що дарують здоров'я). Людина – частина природи.
Квітень	1	«Весна-днем красна» (прислів'я, приказки про землю, працю).	«Посієш вчасно – вродить рясно» Народний календар. Ставлення українців до природи, землі, праці.
	2	«Сонечко, сонечко, вижди у віконечко» (заклички, загадки)	Сонце, Місяць в народному календарі українців. Походження назв весняних місяців.
	3	Великдень. Писанки, крашанки, народні ігри, фольклор.	Вербна неділя. Великдень (традиції, обряди, символи)
	4	«Добре словечко лежить недалеко»	«Козацькому року нема переводу»
Травень	1	«Хто працює на землі» (рання профорієнтація)	«В гостях у народних майстрів». Народні ігри «Шевчик», «Бондар»...
	2	Народні утішки, забави.	Народні утішки, забави, дражнилки. Український гумор.
	3	«До бабусі на обід» (українські страви)	«Багатий стіл – багата родина». Українська кухня: здорова їжа.
	4	Рідна природа – красива і неповторна. Хвилинки дозвілля в природі: ігри, забави, хороводи.	«Будемо природі вірним другом». Екодоцільна поведінка в природі.

Заняття № 2

Тема: Ознайомлення дітей з малими жанрами українського фольклору

Питання для обговорення:

1. Жанрова характеристика української фольклористики.
2. Специфічні особливості та функції колісанок. Методика їх розучування.
3. Ознайомлення дітей із забавлянками, скоромовками, лічилками.
4. Використання інтерактивних технологій ознайомлення дітей з фольклорними творами.

Практичні завдання для самостійної роботи:

1. Підготувати добірку малих жанрів українського фольклору, рекомендованих Базовою програмою «Я у Світі», на тему: «Український фольклор дітям» та вивчити напам'ять кожен із видів.
2. Скласти конспект заняття і підготуватися до практичного проведення:
  - заучування з дітьми коліскової;
  - заучування з дітьми лічилки;

- зачування з дітьми скоромовки;
  - зачування з дітьми забавлянки (на вибір студента).
3. Скласти модель форм роботи з дітьми у дитячому садку з малими жанрами фольклору.

Рекомендована література:

1. Богуш А. Українська потішка у дитячому садку / А. Богуш, Т. Ходурська // Дошкільне виховання. – 1990. – № 3. – С.18-19.
2. Гавриш Н. Художньому слову – гідне місце в освітньому процесі / Н. Гавриш // Дошкільне виховання. – 2006. – № 3.
3. Дитячий фольклор. Коліскові пісні та забавлянки. – К.: Наук. думка, 1984. – 472 с.
3. Довженок Г.В. Українські народні коліскові пісні та забавлянки / Г.В. Довженок, К.М. Луганська. – К.: Наук. думка, 1984. – С.11-44.
4. Кравець Н. Готуємо до читання та письма / Н. Кравець // Дошкільне виховання. – 2005. – № 8. – С.26-27.
5. Лановик М. Українська народна словесність / М. Лановик, З. Лановик. – Львів: Літопис, 2000. — С.589—614.
6. Машовець М. Не позбавляй найціннішого! Коліскова в житті дитини / М. Машовець, І. Газіна // Дошкільне виховання. – 2005. – № 3. – С.18-19.
7. Українська дитяча література. Хрестоматія / Упор. П.В. Вовк, В.С. Савенко. – К.: Вища школа, 1976. – С.3-37.
8. Піроженко Т. До перлин народної мудрості / Тамара Піроженко // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2011. – № 8. – С. 45-49.
9. Український дитячий фольклор / упор. Бойко В.Г. – К., 1962. – 247 с.
10. Українські приказки, прислів'я і таке інше / Укл. М. Номис. – К.: Либідь, 1993. – С.635-663.

Опорні схеми, таблиці, конспекти:

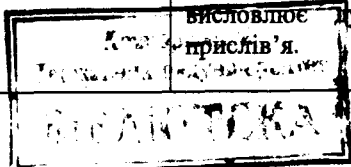
Словничок малих фольклорних жанрів

(за М.Лановик, З.Лановик)

Усна народно-поетична творчість	художньо-словесна творчість народу в сукупності її видів і форм, де засобами мови збережено знання про життя і природу, давні культи і вірування; а також відбито світ думок, уялень, почуттів і переживань, народно-поетичної фантазії.
Фольклористика	наука, що вивчає закономірності та особливості розвитку фольклору, характер і природу, сутність, тематику народно-поетичної творчості, її специфіку та спільні риси з іншими видами мистецтва; особливості побутування та функціонування текстів усної словесності на різних етапах розвитку; жанрову систему і поетику.

652.967

Коліскові пісні	ліричні пісенні твори, які виконуються матір'ю (рідше батьком чи іншими членами родини) над коліскою дитини, щоб її приспати.
Потішки або утішки	невеликі віршики, які промовляють дитині перед тим, як кладуть спати. Їхнє призначення – заспокоїти дитину, вплинути на її психічний стан, щоб вона швидше заснула.
Забавлянки або пестушки	коротенькі віршики, які виконуються у поєднанні із своєрідними рухами чи вправами, якими дорослий пестить дитину, забавляє, підбадьорює, спонукає до певного виду діяльності і т. ін.
Заклички	короткі поетичні твори, пов'язані з вірою давніх людей в магічну дію слова, в яких звучать звертання до природних явищ, стихій, об'єктів, з метою вплинути на погоду, довкілля чи саму людину.
Лічилки	невеликі віршовані твори, якими визначаються роль і місце у грі кожного з її учасників.
Скоромовки	короткі віршики чи окремі вислови, суть яких полягає не у змістовому навантаженні, а в такому розміщенні слів та звуків, що їх вимова вимагає певних зусиль артикуляції.
Пареміографія	частина фольклору, яка об'єднує найкоротші жанри, що в образній формі відтворюють найістотніші явища і реалії дійсності: прислів'я, приказки (приповідки) та їх жанрові різновиди – вітання, побажання, прокльони, порівняння, прикмети, каламбури, тости.
Прислів'я і приказки	стійкі афористичні вислови, що у стислій, точній формі висловлюють думку про певні життєві явища, реалії дійсності, людські риси, вчинки і т.п. у їх характерних і специфічних ознаках.
Прислів'я	довершений за змістом вислів, який становить граматично й інтонаційно оформлене судження, як правило, у формі складного речення, що має двочленну структуру.
Приказка	образний вислів чи мовний зворот, який влучно характеризує людину, її вчинки, явища життя і т. ін., і є елементом ширшого судження. Прислів'ям властиве повне вираження думки, приказка висловлює думку неповно, часто є частиною прислів'я.

Вітання	сталі вислови-кліше, які говорять при зустрічі знайомої людини.
Побажання	словесні мініатюри зичення добра, щастя, матеріального статку.
Загадки	короткі твори, в основі яких лежить дотепне метафоричне запитання, що передбачає відповідь на нього. Специфіка загадок полягає в тому, що в них у завуальованій алегоричній формі зашифровано якийсь предмет чи явище і треба відшукати його первісне значення.

Методика розігрування потішок

(за А.Богущ)

Розігрування потішок проводять в групах раннього віку (переважно індивідуально чи 2-3 дітьми) та в II молодшій групі з підгрупами дітей. Розігрування потішок супроводжується наочністю та активною діяльністю дітей. Одну й ту ж потішку розігрують декілька разів (3-4 рази). В перший раз вихователь сама розповідає і показує іграшки чи дії на ляльці. Потім поступово залучає дітей до виконання окремих дій, повторення окремих слів. Коли потішка розігрується востаннє, дитина повністю виконує всі дії, повторює слова, вирази або навіть весь текст.

Летів горобчик

Діти разом з вихователем сидять за столом. На столі – українська піч (макет), іграшковий стіл, на якому лежать калачі. В руках у вихователя пташка-іграшка. Діти розглядають іграшки, називають їх. Потім вихователь пропонує їм послухати українську народну пісеньку.

(імітує рухи, горобчик облітає всіх дітей):

Жив-жив-жив!

- *А де ж мені їсти?* (шукає, розглядає)
- *На печі.* (сідає, сидить)
- *А що ж мені їсти?* (підлітає до столу)
- *Калачі.*
- *Гам!* (імітує рухи: горобчик дзьобає калач)

Вихователь розповідає другий раз. При третьому разі розповідання запитує у дітей: «Як кричав горобчик?» Пропонує повторити разом: «Жив-жив-жив!» - Де ж сісти горобчику? Діти відповідають: «На печі». - Що ж їсти горобчику? - «Калачі». - Як їв горобчик? - «Гам».

При повторному розіграванні дії з горобчиком виконують діти.

Конспект комплексного заняття

*Розробила вихователь
Лубеннікова Л.М., КДНЗ № 62*

Тема: «Подорож до Ведмедика»

Вікова група: перша молодша.

Програмовий зміст: вчити дітей слухати вихователя, повторювати за ним слова українських народних пісенок, закличок, потішок. Продовжувати вчити дітей розрізняти множини за кількістю предметів (один-багато). Вправляти дітей в ходьбі по широкій та вузькій доріжках. Розвивати зв'язне мовлення, сенсорні здібності. Виховувати доброзичливі стосунки між дітьми, інтерес до українського народного фольклору, викликати радісний настрій.

Обладнання: 2 доріжки (широка, вузька), басейн, будиночок, піч, каструля, корзина. Яблука за кількістю дітей, стіл, два стільці, три серветки, три великі накидки, іграшки: ведмедик, кішка, конячка-гойдалка, качка, каченята по кількості дітей.

Хід заняття:

-Малюта, сьогодні ми з вами помандруємо в гості до ведмедика. А щоб нам було веселіше, покличемо з собою Сонечко:

Вийди, вийди, сонечко,
на дідове полечко,
на бабине зіллячко,
на наше подвір'ячко,
на весняні квіточки,
на маленькі діточки.
Там вони граються
Тебе дожидаються.

-Ось доріжка. Підемо по ній:
Малесенькі ніжки
пшвидко край доріжки:
топ-топ-топ.
А великі ноги
мляво край дороги:
топ-топ-топ.

-Погляньте, ось ставок, а в ньому качечка плаває. Вона розгубила своїх малюта. Візьміть по-одному і віднесіть їх мамі.

- Каріно, скільки в тебе каченят? А у Петі? А у Лізи?

- Всіх каченят повернули. Скільки їх стало? (багато).

- Ми про качечку теж пісеньку знаємо:

Качка йде,
каченят веде,
на палосочку,
на порясочку,
на холодну водицю,
на зелену травицю.

-Малюта, ми не можемо йти далі. Киця нам заважає - сидить на доріжці. Насваримо кицю:

Кицю, кицюнько,
Тікай! На доріжку
Не сідай:

Наша дівчинка піде,
Через кицю упаде...

-Ось і втекла киця. А ми пішли далі до ведмедика (підходимо до будиночка).

- Добрий день, ведмедикуну! Привітайтесь, малюта! Він на конику гойдається. Заспіваємо йому:

Гой-да-да! Гой-да-да!
Добра в коника хода,

Поводи шовкові,

Золоті підкови.

- Ведмедика, ми до тебе в гості прийшли. Чим ти нас частуватимеш? (вихователь підносить іграшку до свого вуха).

- Він каже, що хлібчик печеться і каша готується.

- Допоможемо хлібчику пектись:

Печу, печу хлібчик

Дітям на обідчик:

меншому – менший,

більшому – більший.

Шусть у піч, шусть у піч!

-Та кашці варитись:

Гу-ту-ту! Гу-ту-ту!

Вари кашку круту.

Молочка підливай

І малят забавляй!

-Ведмедик приготував вам сюрприз (вихователь знімає серветку, бере вазу і підходить до дітей).

-Що це, малята? Яблучка. Червоні, запашні (діти нюхають).

-Лізо, розкажи ведмедика про яблучка:

Яблучка червоні,

Яблучка поспіли,

Яблучка ми з'їли,

Наші щічки почервоніли.

-Малята, подякуйте ведмедика за такий смачний сюрприз (вихователь пригощає дітей). Нам час вирушати додому (підведення підсумку заняття).

Етапи заучування скоромовок

Заучують скоромовки на заняттях з розвитку мови (відводиться 3-5 хвилин) або у повсякденні в ранкові та вечірні години.

I етап: вихователь промовляє у повільному темпі 2 рази, вказуючи на кожний звук. Питання: «Який звук є в кожному слові?»

II етап: повторне промовляння;

III етап: окремі діти повільно і чітко промовляють скоромовку, потім хором;

IV етап: промовляння зі збільшенням темпу.

Робота над скоромовкою

- 1) прочитати по складах разом;
- 2) пошепки, постукуючи олівцем;
- 3) хором цілими словами;
- 4) голосно;
- 5) протяжно (ніби співаєте);
- 6) у нормальному темпі;
- 7) чітко артикулюючи;
- 8) швидко (блискавкою);
- 9) модулюючи голос (швидко-повільно).

Прийоми прилучення дітей до прислів'їв та приказок

(за Т.Піроженко)

- створити або використати ситуацію, у якій можна доречно використати те чи інше прислів'я (приказку);
- обговорити цю ситуацію з дітьми, тобто з'ясувати:
  - *чому так кажуть;*
  - *хто так міг сказати;*
  - *коли і у якій ситуації було вжито цей вислів;*
  - *чи можна сказати інакше;*
- розглянути відповідні сюжетні картинки, визначити зображення партнерів у спілкуванні і те, якому із партнерів це прислів'я чи приказка призначається відповідно до сюжету, зображеному на картинці;
- прослухати, або подивитися драматизацію уривка зі знайомої казки. Після цього запропонувати вставити певне прислів'я чи приказку у діалог героїв цієї казки зі словами: «Подумайте, хто з героїв казки міг би так сказати?»;
- відобразити зміст прислів'їв чи приказок у малюнках, аплікації, ліпленні.

Заняття № 3

Тема: Українська народна казка як засіб виховання дитини

Питання для обговорення:

1. Види та особливості українських казок.
2. Методика ознайомлення дітей з казкою в різних вікових групах.
3. Специфіка використання української народної казки в різних формах навчально-виховної роботи.

Завдання для самостійної роботи:

1. Прочитати і віміти переказувати українські народні казки, рекомендовані Базовою програмою «Я у Світі».
2. Оформити матеріал на тему: «Українська народна казка як засіб виховання дитини».
3. Скласти конспект по ознайомленню дітей з казкою (за вибором): «Колобок», «Півник і двоє мишенят», «Пан Коцький», «Котик і Півник», «Язиката Хвеська», «Царівна-жаба», «Лисичка-сестричка і Вовк панібрат», «Мудра дівчина», «Закопане золото», «Коза-дереза», «Солом'яний бичок», «Кирило Кожум'яка», «Лисичка і глечик», «Кривенька качечка», «Рукавичка».
4. Скласти схему форм роботи з дітьми з даною казкою за різними лініями розвитку дошкільника:

Вікова група	Соціально-моральний	Емоційно-ціннісний	Креативний	Художньо-естетичний	Пізнавальний	Фізичний	Мовленнєвий

5.Оформити «паспорт» казки (за вибором студента):

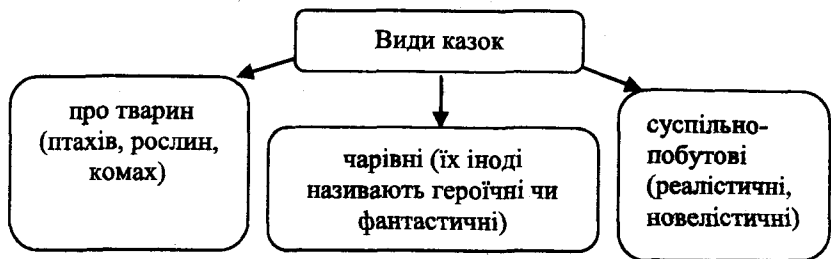
1)Назва казки; 2) Жанрова особливість; 3) Вікова група; 4) Виховна цінність казки; 5)Вплив казки на емоційну сферу дитини; 6) Соціальні орієнтири казки (наприклад, взаємини, адаптація, статус, соціальне самопочуття, колективізм та ін.).

Рекомендована література:

1. Березовський І.Українські народні казки про тварин / І.Березовський // Казки про тварин. – К.: Наук. думка, 1979. – С.9-44.
2. Горелова А. Учимо запам'ятовувати й відтворювати текст / А.Горелова // Дошкільне виховання. – 2000. – № 11.
3. Дунаєвська Л.Ф. Українська народна казка / Л.Ф.Дунаєвська. – К.: Вища школа, 1987. – 127 с.
- 4.3 живого джерела. Українські народні казки в записках, переказах та публікаціях українських письменників / Упоряд., літер. обробка, вступ. ст. та приміт. Л.Дунаєвської. – К., 1990. – 512 с.
- 5.Казки про тварин. – К.: Наук. думка, 1979. – 574 с.
6. Соціально-побутова казка / передм. О.Бріциної. – К.: Дніпро, 1987. – 382 с.
7. Українські народні казки / Упор. В.Г.Бойко. – К., 1977. – 431 с.
- 8.Чумарна М. Мандрівка в українську казку; приказкове коло / М.Чумарна. – Львів: Каменяр, 1994.
9. Яворська О. Задачі з казковим сюжетом / О.Яворська // Дошкільне виховання. – 2003. – № 5.

Опорні таблиці, схеми, конспекти:

Казка – це епічний твір народної словесності, в якому відображені різночасові вірування, погляди та уявлення народу у формі структурованої, хронологічно послідовної сюжетної оповіді, яка має чітку композиційну будову, яскраво виражену колізію (в основі якої лежить протиставлення між добром і злом, що завершується перемогою добра) (Лановик М., Лановик З.).

Методика переказу казок

(за Н.В.Гавриш)

Способи організації переказу:

1. Повний (цільний) переказ – текст повинен бути коротким. Одна дитина переказує увесь текст.
2. Переказ за частинами (командами) – діти самостійно розподіляються на команди, домовляються хто яку частину переказуватиме.
3. Колективний переказ – діти по черзі послідовно промовляють текст твору.
4. Інсценування за ролями (здебільшого у молодшому віці). Вихователь автор, а діти розподіляються за ролями.
5. Творчий переказ (у старшому віці) – переказ із придумуванням епізодів, нових початку і закінчення. Можливо, лише коли діти добре знають текст.
6. Вибірковий переказ – пропонується переказати найбільш цікаві моменти визначені вихователем або обрані дітьми за бажанням.

Методика занять з переказу

Молодша група. Для переказу береться для дітей текст казки. На початку, в бесіді разом із дітьми пригадати основні події, головних героїв за допомогою ілюстрацій, настільного театру, фланелеграфу і обов'язкових конкретних запитань про окремі фрагменти тексту (пісеньки, діалоги, описові моменти). Доречним є відтворення змісту разом з моделюванням (наприклад, геометричні фігури, колір, величина вказують на окремих персонажів). В молодшому віці переказ є спільним промовлянням казки, в якому вихователь починає фразу, а діти продовжують.

Середня група. Зміст тексту пригадується з дітьми напередодні заняття. Бесіду проводять із використанням наочного матеріалу. Можливе вибіркоче читання складних епізодів. Обов'язковим моментом є вказівки щодо вимог до переказу, а саме:

1. Нічого не забувати і нічого не додавати від себе.
2. Говорити голосно, щоб усім добре було чути.
3. Змінювати голос за героєм, щоб було цікаво слухати.
4. Довго не думати над кожним реченням, щоб було зрозуміло.

Запропонувати розгорнутий словесний план переказу, роль плану може виконувати добірка ілюстрацій або дитячі малюнки. Доречними є способи переказу за ролями та за частинами (командами).

Старша група. Використовуються як знайомі тексти, так і нові. Твори повинні бути: невеликі за обсягом, з простим, яскравим сюжетом. Структура заняття:

1. Вихователь пропонує послухати цікаву казку, націлює на уважне слухання, читає текст.
2. Бесіда за змістом твору: визначається тема, ідея, головні лінії сюжету твору.
3. Повторне читання.
4. Стисла бесіда про характери персонажів, інтонації.
5. Складання спільно з дітьми плану переказу, можливе моделювання.
6. Керівництво вихователя переказами дітей. Аналіз, оцінка.

Переказ з метою формування інтонаційної виразності мовлення проводиться із знайомими казками. Можливо застосування аудіозапису (але не музичної казки). Структура такого заняття:

1. Вихователь націлює, що діти будуть артистами. За допомогою наочності пригадують основні моменти казки.
2. Слухання аудіозапису або виразного читання вихователя із аналітичним коментарем засобів образної виразності.
3. Проведення інтонаційних вправ на матеріалі казкового тексту.
4. Керування вихователем переказами дітей (за ролями, інсценування). Аналіз, оцінка.

Заняття № 4

Тема. Українські народні ігри, їх значення у вихованні дітей

Питання для обговорення:

1. Особливості та класифікація народних ігор.
2. Добір та методика проведення народних ігор в різних вікових групах.
3. Специфічні особливості застосування народних ігор в навчально-виховному процесі ДНЗ.

Практичні завдання для самостійної роботи:

1. Оформити матеріал на тему: «Українські народні ігри» (відповідно Базовій програмі «Я у Світі»).
2. Підібрати, вивчити та практично вміти провести народну рухливу гру для молодшої, середньої та старшої групи.
3. Скласти таблицю застосування народних ігор за 7 лініями розвитку Базової програми «Я у Світі» одного вікового періоду (за вибором):

Вікова група	Лінія розвитку	Назва народної гри	Мета гри

Рекомендована література:

1. Кудикіна Н. Українські народні дитячі ігри малих форм / Н.Кудикіна // Палітра педагога. – 2008. – № 2.
2. Лановик М. Українська народна словесність / М.Лановик, З.Лановик. – Львів: Літопис, 2000. – С.589-614.
3. Павлушкіна О. Українські народні рухливі ігри / О.Павлушкіна // Палітра педагога. – 2008. – № 3.
4. Українська дитяча література. Хрестоматія / Упор. П.В.Вовк, В.С.Савенко. – К.: Вища школа, 1976. – С.3-37.
5. Український дитячий фольклор / Вступ. ст. В.Г. Бойко. – К., 1962. – 247с.

Опорні таблиці, схеми, конспекти:

Класифікація народних ігор:

- дидактичні,
- рухливі з обмеженим мовленнєвим текстом,
- рухливі хороводні ігри,
- ігри мовленнєвої спрямованості,
- обрядові та звичаєві ігри;
- ігри історичної спрямованості;
- ігри з відображенням трудових процесів та побуту народу.

Ознаки народної гри:

- гуртові (колективні);
- реквізит, характеризуючий народний побут;
- музично-поетичне супроводження;
- проводяться у будь-якій обстановці (приміщення або вулиця);
- багатоваріантність, образність;
- навчальний зміст подається в ігровій формі;
- у змісті відбиття якась подія або випадок, знайомий дітям;
- розвиває мовлення дитини;
- за структурою – прості, однопланові, завершені;
- структурно-дійові елементи відбивають специфіку трудової діяльності.

Заняття № 5

Тема. Методика проведення українських національних свят та обрядів осінньо-зимового циклу

Питання для обговорення:

1. Характеристика осінньо-зимової обрядовості.
2. Обрядова словесна творчість осінньо-зимового періоду.

3. Методика проведення свят у різних вікових групах.

Практичні завдання для самостійної роботи:

1. Розробити проекти свят-розваг за темами:

- Свято врожаю;
- Свято св. Миколая;
- Різдвяні свята.

(робота мікрогруп).

2. Оформити матеріал на тему: «Українські народні свята та обряди».

Рекомендована література:

1. Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні: У 2-х книгах, 4-х томах. – Кн. 1., Кн. 2. – К.: Обереги, 1994.
2. Колядки і щедрівки / упоряд. С. Глушко. – К., 1991. – 239 с.
3. Лановик М. Українська народна словесність / М. Лановик, З. Лановик. – Львів: Літопис, 2000. – С. 109-199.
4. Скуратівський В. Дідух: Свята українського народу / В. Скуратівський. – К.: Освіта, 1995. – 272 с.
5. Скуратівський В. Місяцелік. Український народний календар / В. Скуратівський. – К., 1993. – 207 с.
6. Франко І. Наші коляди / Франко І. // Твори: У 50 т. Т. 28. – К.: Наук. думка, 1980. – С. 7-41.
7. Ібрагімова Н. Дітям про свято Різдва Христового / Н. Ібрагімова // Дошкільне виховання. – 2004. – № 12.

Опорні таблиці, схеми, конспекти:

Обрядова термінологія

(за Лановик М., Лановик З.)

Традиції - це міцно усталені, успадковані від попередніх поколінь і підтримувані суспільною думкою форми поведінки людей та їхніх взаємин або принципи, за якими розвивається загальнолюдська культура

Звичаї – це повсякденні усталені правила поведінки, що склалися історично, на основі людських стосунків, у результаті багаторазового здійснення одних і тих же дій та усвідомлення їх суспільної значущості.

Обряди – це символічні дієства, приурочені до відзначення найбільш важливих подій у житті людських гуртів, родин, окремих осіб.

Ритуал – це сукупність обрядів, якими супроводжують відзначення святкового дня чи релігійної відправи.

Звичаї відрізняються від обрядів тим, що їх дотримуються щоденно, а обряди виконуються напередодні або у дні свят. Обряд як складова частина звичаю, тієї чи іншої традиційної діяльності підкоряє поведінку і дії людей єдиному емоційному настрою на основі якого розум і почуття, раціональні й емоційні спонукання і дії людей

зливаються, спрямовуються в єдине русло. Для обряду характерна вражаюча, яскрава форма, яка має естетичний і психологічний вплив. Багато обрядів, їх естетичне оформлення включають усі основні види мистецтва.

Календарно-обрядова творчість – це драматично-поетична система обрядів та ритуалів магічного значення, що супроводжуються відповідними поетичними текстами сакрального змісту, яка тісно пов'язана із циклічністю природи.

Словничок обрядової словесної творчості

Зажинкові (зажнивні) пісні	твори календарної обрядовості осіннього циклу, які супроводжують ритуальні дієства, пов'язані із початком збору врожаю.
Жнивні пісні	цикл творів, якими супроводжувалась праця на полі у період жнив.
Обжинкові пісні	твори, якими супроводжувались обряди, пов'язані із завершенням жнив, праці на полі.
Косарські пісні	твори, які виконувались як супровід до праці під час косовиці та по завершенні роботи.
Гребовицькі пісні	твори календарної обрядовості, якими супроводжувався процес згрібання сіна, і які виконувались у період після жнив.
Колядки	поетично-пісенні народні твори, які виконуються в час і з нагоди святкування Коляди, якими супроводжуються магічно-ритуальні різдвяні дієства. Колядка складається із заспіву, власне колядки, приспіву та поколяді. За тематично-часовим принципом можна виділити такі основні групи колядок: міфологічно-культові, родинно-господарські (величальні); історичні (лицарсько-дружинні, княжі); біблійно-апокрифічні.
Щедрівки	словесно-пісенна частина свята – Нового року (Щедрого вечора), пов'язаного із величанням місяця, який для наших предків був сакрально-містичною містерією, що часто називалась Маланкою

Народні свята та обряди осінньо-зимового циклу

(за О.К. Кухарєвою)

Для осіннього календарного циклу найхарактернішою подією є збір врожаю та підготовка до зими. Багатий врожай забезпечує добробут людей і подальше забезпечення весняних посівів та кормів для хазяйської худоби. Саме осінь надзвичайно багата звичаями та обрядами, що тісно пов'язані з осінніми церковними святами, відображаючи календарно-побутову обрядовість цього періоду.

Свято Спаса: перший – медовий, другий – яблучний, третій – хлібний. До них приурочені в народі обжинкові звичаї та обряди. Жнивварська обрядовість розпочиналася зажинками – обрядами, що супроводжували початок жнивної пори. Припадали вони вже на час святкування дня апостолів Петра і Павла». Завершальним актом були обжинки. Вони сприймалися більш урочисто: жниці в'язали останнього снопа і плелі з колосків обжинкові вінки. Їх прикрашали квітками та стрічками. Але найцікавішим, і очевидно, найдавнішим в обжинкових дійствах був звичай “завивати бороду”, що гарно оспіваний в обжинкових піснях. Дожинаючи ниву, жінці залишали на полі до десятка незжатих стеблин з колосками. Їх заламували на схід сонця, перев'язували у кількох місцях “червоною стрічкою”. Місцями цю “бороду”, або “обжинок”, прикрашали квітами. Щоб стебла не падали, їх підпирали палицею. Навколо “бороди” прополювали траву, клали під стебла клаптик полотна – білу хустину, а на неї – окрайчик хліба і сіль.

Покрова Пречистої Богородиці (14 жовтня).

Увечері на Андрія Первозванного (13 грудня) влаштовували вечорниці, на які сходилися і парубки. Тоді починалися різноманітні розваги, з яких найпоширенішою була “калита”. Так називали круглий, змащений медом і посипаний маком корж, що на шнурку підвішували до стелі. З поміж гурту обирали жартівника за “писаря”, який мав розсмішити кожного, хто, підстрибуючи на кочерзі, намагався відкусити шматок підвішеного коржа. Інший парубок був за “вартового”: він то підтягував, то опускав на шнурку “калиту”. Тому, хто під час гри розсміявся, але не вкусив коржа, “писар” мазив лице сажею. Якщо вже всі парубки спробували свого “щастя”, а корж ще залишався, його ділили на частини і роздавали усім присутнім.

Різними обрядовими дійствами відзначали в народі церковні свята Миколи Чудотворця (19 грудня).

Найурочистішим і найзагадковішим святом зимового циклу було і залишається свято Різдва Христового. За день до Різдва, як годиться, у кожній господі в піч закладали дрова і запалювали вогонь, який вважався святковим. Дрова для святкового вогню готували, починаючи від дня Спиридона. На святковому вогню господиня готувала від 7 до 14 страв. Традиційно в кожній місцевості обов'язково готували узвар і кутю. Перед зібранням родини на святкову вечерю хазяїн господи із запаленою свічкою тричі обходив своє подвір'я, а також сараї і стайні, де знаходилася худоба. Все це робилося для того, щоб відьми не змогли проникнути до господи і не наврочили якої біді ні хазяїнам, ні худобі. Худобу в цей вечір годували святковими стравами і вважалося, що тварини в цей вечір розмовляють між собою і можуть поскаржитися на хазяїна Богу.

Найурочистішою подією Свят-вечора було встановлення небомолоченого пшеничного або житнього снопу, який ставили на покуті, під образами. Його прикрашали калиною та квітами. Цей різдвяний сніп

називали “дідом”, “дідухом”, “колядою”, “колядником”. Пізніше в побут українців ввійшла зелена ялинка чи сосна зрубана в лісі і прикрашена іграшками.

Від імені святкового снопа господар, переступаючи поріг дому, звертався до присутніх: “Віншую Вас із щастям, здоров’ям, з цим Святим вечором, щоб ви у щасті й здоров’ї провели ці свята і наступних дїждали від нині за рік, доки нам Пан Біг визначив вік”. Потім по підлозі розкладали солому і сіно, і діти радіючи бігали по хаті, “бекали” та “мекали” як тварини. Ці дійства були направлені на те, щоб у хазяйстві у Новому році був добробут та гарний приплід худоби

Після здійснення всіх традиційних заходів починали готувати стіл до святкової вечері: насипали жменю пшона, клали по кутках зубці часнику, грудки цукру, стелили сіном (“бабою”), застеляли святковим обрусом. Лиш тоді ставили на стіл святковий хліб (“калач”, “карачун”, “Василя”). Поруч з калачем засвічували свічку. Тим часом господар набирив у миску по ложці кожної страви і йшов на двір. Тричі кликав він до вечері то вовка, то Мороза, то горобців, то злих вітрів, то чорні бурі, а потім “радив” їм не показуватися до його господи і на поле протягом цілого року. Помолившись і згадавши усіх покійних родичів, сідали до столу.

Поява на вечірньому небі першої зірки сповіщала людям про велике чудо – народження Божого дитяти. В цей час вся родина переймалася надзвичайною урочистістю цієї події. Вечеря проходила у злагоди і спокою, щоб не дратувати невидимі душі присутніх на вечері покійних предків. Для них спеціально набирали в миску по ложці кожної страви і ставили її на підвіконня.

Під час святкової вечері на столі обов’язково стояла запалена свічка, яка горіла всю ніч. Після святкової вечері дітей відряджали до родичів і знайомих з подарунками і кутею, щоб пом’янути душі померлих.

Починаючи від Свят-вечора і аж до Водохрещі *колядували та щедрували* – співали ритуальних пісень-побажань господарям та їхнім рідним, і всі ці традиції передавалися з покоління в покоління: «Парубочі ватаги колядників ходили з великою “звіздою”, дівочі – з ліхтарем, що нагадував місяць. Гурти колядників супроводили переряджені: “коза”, “дід”, “баба”, “циган”, та ін. Підлітки ходили з вертепом окремо, особливо в Західних регіонах України. Ходили з колядою й статечні господарі – збирати на церкву. Отже, у різних місцевостях це дійство відбувалося по-різному.

В українській обрядовій традиції худобу замість першого відвідувача дому вводили не лише на Введення, перший день Різдва, а й на Новий рік чи Василя (14 січня). Завівши до хати вівцю, теля чи лоша, господар начебто від їхнього імені вітався з усіма домашніми, на що ті відповідали побажанням достатку і всіляких гараздів. Але основне

полягало у щедрій ритуальній годівлі чотириноного відвідувача стравами від святкової трапези.

Вечір під Новий рік (13 січня) називали “другою колядою”, або “Щедрим вечором”, або “щедрухою”. Очевидно, “Щедрим” його вважали через те, що до вечері під Новий рік подавали більше м'ясних страв, яких не вживали на Свят-вечір. У багатьох місцевостях у цей вечір молодь ходила “маланкувати” (день у церковному календарі був присвячений приподобній Меланії). Один з парубків перебирався на Меланку. У груп переряжених були “князь”, “княгиня”, “дід”, “баба”, “коза”, “циган” та інші персонажі. Під вікнами щедрувальники вітали господарів з Новим роком, бажали їм усіляких гараздів. Якщо їх пускали до хати, гості розігрували жартівливі сценки. За ці вітання щедрувальників щедро обдаровували.

Уранці на Новий рік (день, присвячений Василю Великому) ходили по хатах “посівальники”. Хлопці-підлітки, зайшовши до хати, посівали зерном і приказували: “Сію, сію, посіваю, з Новим роком всіх вітаю!”

З водою пов'язані обряди, приурочені до дня Богоявлення, Йордану, або Водохреща (19 січня), як називали цей день в народі. Після ранкового урочистого богослужіння в церкві процесія вирушала до річки чи водоймища. Місце водосвяття прикрашали ялинками. Тут попередньо прорубували ополонки, ставили з криги хрест. Під час відправи дехто мивався водою. Парубки і дівчата намагалися оббризкати одне одного.

Давня обрядовість зимового циклу характеризується зустріччю та проводами. Зустріч це Свят-вечір перед Різдвом Христовим, а проводи це Водохреща (або Богоявлення). Всі вечори між двома датами вважалися в народі святими. В них було найбільше обрядових дійств, якими намагалися забезпечити здоров'я, щастя і добробут.

Перехід від зимової до весняної обрядовості пов'язаний з церковним святом – днем Стрітєння (15 лютого).

День святого Миколая

(Музично - театралізована вистава
на зимовий день св. Миколая – 19 грудня)

Розробила музичний керівник
Л.В. Краєцова, КДНЗ № 76

Ведуча: Добрий день, дівчата! Добрий день, хлопці!

Вітаю вас зі святом Миколая! А чи знаєте ви, хто такий святий Миколай? А що він дарує діткам? А чи знаєте ви, що в цей день всі звірята стають помічниками святого Миколая і допомагають йому роздавати подарунки? Всі дітки дуже люблять казочки і сьогодні до нас у садочок завітала в гості казочка. Приготуйте свої вушка і слухайте уважно...

Фонограма – (стіл, посуд). Виходить Бабуся.

Бабуся (кличе):

Кузя! Кузенька!

До чаю, мій соколик,

Кузенько, рідненький!

Ватрушок зранку напекла

Гарячих, солоденьких!

Виходить Кузя, сідає за стіл, тупає ногами, вередує:

Кузя: Не хочу я ватрушки!
Не буду! Я хочу пиріжків!

Бабуся: Не плач, вгамуйся,
Сьогодні свято Миколая,
Я тобі спеку калач!

Кузя: Сьогодні свято? Чому мовчала?
Чому я про це не знаю?

Бабуся: Кузенько, милий, не вередуй!

(уходить ображена)

Фонограма: вбігає чортик (бісик)

Бісик: Ага, хто це тут вередує? Це ти бабуся образив?

Кузя: А тобі яке діло? Ти хто такий? Чого прийшов?

Бісик: А я - бісик! І сьогодні, у свято Миколая неслухняним, вередливим діткам приношу різки замість подарунків.

Кузя: Мені різки твої непотрібні.

Бісик: Потрібні! Ще й як потрібні!

Кузя: Мені нова бабуся потрібна. Допоможи знайти!

Бісик: Ну що ж. Тоді давай напишемо обяву. Сідай і пиши:

«Домовенятко Кузя шукає нову бабуся,
Бо сумно сиротинці у лісовій хатинці»
Давай цю обяву розклею по всьому лісі.
Може, хтось і захоче бути твоєю бабусяю?..

(убігає)

Фонограма - виходить півник.

Півник: Ку-ку-рі-ку! Я до Кузі в гості йду.

Хочеш Кузенько, зернятко?

Поклюєш цей колосок -

Будеш мати дзвінкий голос

Заспіваймо ку-ку-рі-ку!

Кузя: Ти так голосно співаєш,

Своїм співом мене лякаєш!

Я з тобою не дружу!

І від тебе утечу!

(Півник уходить)

Фонограма — входить корова.

Корова: Я обяву прочитала

І до Кузі поспішала!

Му-му!

Молочко мое свіженьке,

Вітамінне і смачненьке.

Молоко твоє полюбляє,

Той здоровим виростає.

Пий, Кузенько!

(дає пляшку молока)

Кузя: Пити молоко не буду!

Я не хочу, не люблю!

І від тебе утечу!

Фонограма - входить порося.

Порося: Я - веселе поросятко,

Хвостичок стирчить гачком,

Рильце в мене п'ятячком!

Будемо з тобою, Кузя,

Разом лежати в каложі,

Чавкати біля корита,

Істи овочі немиті.

Кузя: Я знаю: треба руки мити,

З тобою я не хочу дружити!

Фонограма: входить Ммиша.

Ммиша: Пі-пі-пі, домовенятко!

Швидше ти лягай в краватку!

Заспівую колискову,

Підемо зі мною в нору?

Кузя: Ти голосом тонким погано співаєш

І норкою своєю мене ти лякаєш. .

Вовк: У-у! Що, вередун, попався, друже?

А я якраз голодний дуже,
Раз ти залишився один -
Тебе я зараз просто з'їм!
Кузя: - Рятуйте, люди! Ой, біда!
Бабуся, де ти? Допоможи!

(біжить від вовка)

Янгол: Здрастуй, Кузенько, дружок!

Попався Вовку на зубок?

Кузя: Ледве втік від злого вовка. А ти хто такий?

Янгол: Я - янгол з небес, я помічник святого Миколая.

Допомагаю йому розносити подарунки.

Кузя: І мені лиши подарунок! Я теж хочу.

Янгол: А ти подарунок не отримавеш, бо ти неслухняний, вередливий, ти поводився дуже

погано: образив свою бабусю, образив звірів лісових. Так не можна.

Кузя: А як мені треба поводитись? Я не знаю. Навчи мене, Янголику!

Янгол: Для початку треба попросити вибачення у тих, кого образив.

Фонограма (махає паличкою — виходять бабуся і звірі)

Кузя: Вибачте мене. Будь ласка, бабуся. Я більше не буду вередувати. Я буду всіх вас

поважати, Зі словами чарівними дружити, Буду дорослим помагати.

Всі: Вибачаємо тебе, Кузенько!

Янгол: Сьогодні свято Миколая, то ж запрошую всіх на свято у дитячий садок.

Фонограма: проходять по колу.

Янгол: Добрий день, дорогі діточки! Вітаю вас зі святом!

Кузя: Ми прийшли до вас на свято, щоб в цікаві ігри грати!

Звірі: Будемо пісні ми співати, з вами дружно танцювати!

Янгол: А ще святий Миколай приготував вам солодкі подарунки.

Вбігає Бісик.

Бісик: Які там подаруночки! Ніяких подаруночків вони не отримують! Бо вони неслухняні, вередливі! Я спостерігав за цими дітьми: корчили рожиці...

Янгол: Корчить рожиці - це дуже весела гра.

Гра на розвиток міміки «Рожиці»

Янгол: Давайте веселитись, грати в ігри, поводитись гарно - покажемо, які ми дружині, розумні, веселі малята.

(ігри, танці, розваги за вибором муз. керівника)

Бісик: Ох і розвеселили ви мене. Хороші ви дітки: гарні веселі, розумні.

Янгол: Будьте чемними, набирайтесь розуму, а в групах на вас чекають подарунки від святого Миколая.

Заняття № 6

Тема. Сезонно-календарна обрядовість весняно-літнього циклу

Питання для обговорення:

1. Характеристика весняно-літньої обрядовості.
2. Методика проведення українських національних свят та обрядів весняно-літнього циклу.
3. Дискусія: «Чи доцільно дітей в дошкільному закладі знайомити з святами, які мають релігійне забарвлення?»

Практичні завдання для самостійної роботи:

1. Розробити проекти свят, розваг весняно-літнього циклу (робота в мікрогрупах):
  - Свято весни;
  - Великдень;
  - Свято Івана Купала.
2. Виготовити дидактичну гру з метою ознайомлення дітей з календарною обрядовістю.
3. Підготуватися до дискусії.
- 4.

Рекомендована література:

- 1.Воропай О. Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис у 2-х томах. К.: Оберіг, 1991. – Т.1. – 450 с.; Т.2. – 445 с.
- 2.Гнатюк В. Гаївки / В.Гнатюк // Вибрані статті про народну творчість. – К.: Наук. думка, 1966. – С.138 –151.
- 3.Жнивварські пісні / упоряд. Ю.Крутя. – К., 1971. – 271 с.
- 4.Закувала зозуленька. Антологія української народної поетичної творчості / упоряд. Н.С.Шумади. – К., 1998. – С.24 –125.
- 5.Золотослов: Поетичний космос Давньої Русі / упоряд. М.Москаленко. – К., 1988. – 292 с.

Опорні таблиці, схеми, конспекти:

Словничок календарно-обрядових пісень

(за Лановик М., Лановик З.)

Веснянки	календарно-обрядові пісні весняного циклу, які мають закличний характер і сприймаються як звертання до весни, до істот та речей, що асоціюються з нею.
Гаївки	твори усної народної словесності, якими супроводжувались обрядові дієства, весняні ігрища та святкування, що відбувались у гаях, лісах чи поблизу водоймищ. За загальними критеріями серед гаївок, якими супроводжувались обряди та ігрища часу ранньої весни, можна умовно виділити такі основні хронологічно-тематичні групи: тотемічно-культурні, міфологічні, господарсько-вегетаційні, любовно-еротичні, лицарсько-княжі, військово-історичні, родинно-побутові, жартівливо-іронічні, християнсько-великодні.
Маївки (майські пісні)	твори календарної обрядовості початку літа, назва яких, можливо, походить від “май” (травень) чи “маяти” (прикрашати зеленню) або “мавки” (духи лісу та поля). Ними супроводжувались описані обряди зеленої (Клечальної) неділі та пов’язані з нею ігрища молоді.

Русальні пісні	жанр календарно-обрядової лірики, пов'язані із святкуванням русалій (русального тижня, русального великодня).
Купальські пісні	пісенні твори літнього циклу, якими супроводжувалися ритуали та ігрища, пов'язані із святом Купала.

Народні свята та обряди весняно-літнього циклу
(за О.К. Кухаревою)

Весняні календарні обряди починалися від дня Євдокії і продовжувалися до Вознесіння.

За народним календарем весна починалася від дня преподобної мучениці Євдокії (14 березня). Багатим на обряди у весняному обрядовому циклі було свято **Масляної**. Ось наприклад, перший день цього тижня обов'язково готувався холодець, наступного дня-вареники з сиром. Дівчата чіпляли парубкам «колодку» – кольорову стрічку чи хустину на рукав, а парубок повинен був давати викуп грішми для гостини на запуски («пущане»). І такими обрядами був характерний кожен день тижня, про що в народі говорили «Масляна, Масляна, яка ти мала: якби ж тебе – сім неділь, а посту – одна!».

Великоднє яйце було і залишається найголовнішим ритуальним продуктом свята Великдень. Красиво і талановито розмальованими писанками і крапанками після говіння в церкві люди обдаровували одне одного і через тиждень після Паски яйця разом з пасхальним хлібом клали на могили померлих родичів, поминаючи їх.

Найурочистішими обрядами літнього календарного циклу відзначалися **Зелені свята** – неділею і понеділком. Спочатку йшла Свята неділя, або Зіслання Святого Духа. Ще називали її П'ятидесятницею – п'ятдесятний день після Великодня. Після неї – понеділок, присвячений Пресвятій Трійці. А в народі ці свята тривали період між сьомим і восьмим четвергами після Великодня. Сьомий тиждень називали Зеленим, Клечальним, або Русальним. За восьмим тижнем та його четвертим днем закріпилася назва **Троїцький**.

Одним з найцікавішим і найбагатшим обрядовими діями літнього календарного періоду було і залишається свято **Івана Купала**. Кульмінаційна точка цього святкування припадала на період літнього сонцестояння. В народі це свято відзначалося особливо урочисто. Цьому святу присвячена велика кількість купальських пісень. Ось як описуються купальські пісні і дієства цього свята в книзі «Календарно-обрядові пісні»: «Напередодні свята хлопці встановлювали на вигоні обрядове дерево, а дівчата прикрашали його вінками, стрічками, квітами. Для обрядового дерева найчастіше вибирали вербу і називали її **Мареною**, **Купай лом**, **Купайлицею** або **гільцем**. На Полтавщині Купало робили у вигляді солом'яної ляльки, Мари або Маринки, вбраної в жіночий одяг і прикріпленої до високого стовпця. На Київщині прикрашена **зеленню**

жердина з колосом угорі мала назву Іван. Ввечері молодь ішла до Купайлиці з піснями, в яких усіх запрошувала до гурту і погрожувала всілякими карами тим, хто не прийде, закликала «розвести дівкам Купайлицю», тобто розпочати свято. Біля обрядового дерева розкладали вогнище – обов'язковий атрибут купальської ночі, пов'язаний із культом сонця. В давнину перестрибували через багаття, щоб перед жнивими пройти обряд очищення вогнем, який був також засобом апотропеїчної магії – наділяв людину здоров'ям і силою. Пізніше молодь почала перескакувати через вогнище парами, взявшись за руки, і загадувати: якщо руки не роз'єднуються, то хлопець і дівчина поберуться. Надзвичайною поетичністю і мальовничістю відзначаються купальські пісні, що виконувалися, коли плели вінки і ворожили. Дівчата пускали свої вінки на воду і дивилися: у який бік попливе, туди дівка заміж піде, а якщо потоне, то віщувало розлуку з милим або смерть: «...Пливи, вінок, за водою, пливе доля за тобою.» Закінчувалося свято обрядом урочистого спалення Купайлиці з піснями й радісними вигуками: «Допалимо та соломоньку, та ходімо та додомоньку. Лежи, лежи та Купалочку в червоному та багаттячку». Під час купальських свят в народі існувала віра в цілющу силу рослин, якими в цей період природа була найбагатшою. Тому в цей період люди збирали і заготовлювали на зиму лікарські рослини. Найбільш цілющу силу в народі надавали цвіту папороті. Кому пощастило зірвати цвіт папороті, той буде щасливим в житті.

Після свята пророка Іллі (2 серпня) закінчували літній календарний період. Після Іллі вже заборонялося купатися в річках і ставках, бо «святий Ілля літо кінчає».

Великодня розвага

Розробила музичний керівник

Л.В. Кравцова, КДНЗ № 76

Зал прикрашено українськими рушниками, ікона на стіні, під нею – свічки, паски, писанки і крапанки у кошиках, атрибути до таночків, ігор.

Хоровод «Ой минула вже зима» (укр. нар. пісня)

1 дитина: Взяла весна мережану сорочку,
Умившись і звільнившись від турбот,
І підіймає волошкові очі
До вишньк, до церковних позолот.

2 дитина: Великдень всіх нас на гостини просить,
Малое сонце полотно небес.
І крапанку, як усмішку підносить:
Христос воскрес!

Ведуча: Воістину воскрес!

Фонограма: великодні дзвони.

Ведуча: Мої любі діточки! Навесні до нас приходять одне з найвеличніших свят – Великдень! В цей день воскрес Син божий – Ісус Христос.

До Великоддя, або як ми ще кажемо: свята Пасхи, готувалися заздалегідь.

Білили хати, наводили чистоту і порядок в домівках, прикрашали все зеленими гілочками верби, квітами. На свято жінки, чоловіки і дітки одягали вишивані сорочки. Пекли паски, розписували яйця, готували домашню ковбасу, шинку, печене порося з хрінном.

Фонограма: вбігає хлопчик з вербовою гілочкою.

Хлопчик-вістунець: Не я б'ю, верба б'є,
Через тиждень – Великдень,
Будь здорова, як вода,
Багата, як земля,
А красива, як весна. (торкається дітей)

Дівчинка: Хто ти?

Хлопчик: Я – весняний вістунець, прийшов сповістити, щоб ви готувалися до свята Великодня.

Дівчинка: Навіщо мене б'єш?

Хлопчик: Хіба це я? Це – свячена вербиця. Сьогодні її день.
(бігає біля дітей і торкається до них гілочкою)

Ведуча: А яке ж свято Великодня без крашанок і писанок, без паски?

А-ну, подивимось, що тут у нас в кошику?

(з кошика виходять дівчата-крашанки)

Всі: Стук-стук, обережно, бо у кошику тісно!

Червоне яєчко: В буряках мене купали, на червоне малювали.

Зелене: У траві мене варили, на зелене запросили.

Жовте: Мене вбрали у лущипину, в цибулеву сважину.

Коричнєве: В шкірці яблука мочили, це надало мені сили.

Біле: Я біленькою zostалась, тільки в квіточки убралась.

Ведуча: Ой, які гарні у нас крашанки. Діти, а ваші матусі красять яєчка?

А-ну, розкажіть мені, у чому, як вони це роблять?

(діти розповідають)

Дитина: Що за дивні яєчка наша курочка знесла?

Намальоване гніздечко, ще й пташничка мала.

Дитина: Їх не курочка знесла, їх матуся принесла.

Ми гуртом розмалювали до святкового стола.

Смають наші писанки, як весняні квіточки.

Пісня «Розмалюю писанку» (Кравчук)

Фонограма: входить дитина – півник.

Півник: Ку-ку-рі-ку! Несу вам я новину!

Я по світу мандрував, ігри з писанками споглядав.

Ведуча: Розкажи нам, півнику, які ігри знаєш?

Півник: Запрошую вас пограти в ігри:

«Хто найдальше прокотить писанку»

Гайка «Голубка»

Гра «Музична писанка»

Танок-гра «Купса»

Інсценівка «Вередує кругла паска»

Ведуча: Вередує кругла паска?

Ведуча: А ось масло промовляє –

Паска: Гей, посуньтєся, будь ласка!

собі ціну добре знає.

І заграйте мені марша,
Я між вами тут найстарша!

Масло: Милі писаночки ясні,
Я, уклонившись, поясню:

Ведуча: На це каже ковбаса:

Що і моя роль чимала,
Аби паска була вдала.

Ковбаса: Затанцюю вліво, вправо –
тут сьогодні маю право.

Ведуча: А тут сир шумить:

Ведуча: Обізвались молодички
писаночки невелички:

Сир: Ого! Як без мене тут було?

Писаночки: Хоч хвалитися і гріх –
Ми найкращі від усіх.

Ведуча: Обізвалась знову паска:

Паска: Прошу, хай сім'я сіда до столу –
Міцна буде і здорова!

Український таночок
Хороводна гра «Віночок» (укр. нар.)
Гайка «При долині мак»

Ведуча: Скільки б не співали, а закінчувати час.

Кращі побажання ви прийміть від нас.

Хай і в вас і в нас все буде гаразд!

(пригощання дітей)

Заняття № 7

Тема. Ознайомлення дошкільників з родоводом та сімейними відносинами

Питання для обговорення:

1. Методика ознайомлення дітей з сімейними стосунками, традиціями і святами.
2. Правила сімейного етикету.
3. Прийоми ознайомлення з символікою українських імен та прізвищ.
4. Презентація моделі «Дерево мого роду».

Практичні завдання для самостійної роботи:

1. Оформити матеріал на тему: «Сімейні свята та традиції української родини».
2. Скласти конспект заняття по ознайомленню дітей із сім'єю, родинними стосунками або з походженням українських прізвищ та імен.
3. Дослідити свій родовід та створити модель «Дерево мого роду».

Рекомендована література:

1. Кузь В. Материнська школа: виховання в родині / В.Кузь // Педагогіка і психологія. – 1995. – № 4.
2. Лебеденко Н. Дітям про сім'ю-родину / Н.Лебеденко // Палітра педагога. – 2009. – № 4. – С. 8-14.
3. Макаренко О. Роде наш красний / О.Макаренко // Дошкільне виховання. – 1991. – № 9. – С. 8-11.
4. Машовець М. Учть дитину любити маму / М.Машовець // Дошкільне виховання. – 2003. – № 5.
5. Стельмахович М.Г. Українська народна педагогіка / М.Г.Стельмахович. – К., 1996.
6. Степанова Т. Найближче, найдорожче / Т.Степанова // Палітра педагога, 2000. – № 3.
7. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка / В.О.Сухомлинський. – К., 1978.
8. Гардова С. Сюрприз для матусі / С.Гардова, В.Барбінягра // Палітра педагога. – 2000. – № 3.

9.Ткач М. Дерево роду / М.Ткач // Дошкільне виховання. – 1994. – № 2. – С. 24-27.

10. Рудник І. Подарунок на іменини / І.Рудник // Дошкільне виховання. – 2003. – № 5.

Опорні таблиці, схеми, конспекти:

Сім'я – об'єднання людей, що ґрунтується на шлюбі або кровній спорідненості, які пов'язані спільністю побуту і взаємною відповідальністю.

Рід – кілька поколінь, які походять від одного предка.

Родина – група споріднених людей, яка складається з жінки, чоловіка, дітей, бабусі, дідуся, що живуть разом.

Родовід – це рід з усіма родичами та свояками.

Ознайомлення дітей із значущістю у сім'ї лагідної, доброї, щедрої на ласку матері, суворого, недоступного, але поряд з тим доброго батька, мудрої бабусі, всевілючого і всезнаючого дідуся, наставників – старших сестер і братів та підопічних – молодших, з роллю близької і далекої родини, родинних стосунків між ними, взаємодопомога, вшанування, гостини – це деякі аспекти родинного, сімейного виховання в ДНЗ.

Мати – берегиня роду, продовжувачка роду, носить дитину під серцем, народжує на світ, зігріває теплом, піклується.

Звертання дитини до матері: мати, матір, мама, неня, ненька, матуся, матінка, мамця, мамуся

Батько – піклується про жінку-матір, дітей, годувальник.

Звертання дитини до батька: няньо, ньеньо, тато, отець, батечко, батенько, татусь, татунечко, татуньо, батейко, таточко.

Пояснення дітям висловів: «мамина колискова», «материнська любов», «материнське серце», «батьківська любов», «батьківська хата», «Батьківщина» (Вітчизна), «батьківщина» (спадщина батьків), «батькова криниця».

Сімейні обряди та звичаї української родини:

1. *Обряди, пов'язані з народженням дитини, наданням імені* (діти отримують знання про день народження дитини, його святкування, що означає ім'я дитини, чому так назвали).
2. *Ритуал першої купелі дитини* (вихователь відтворює ігрову ситуації «Купання ляльки». Розповідає про звичаї, як готували воду для купання, що додавали, яких забавлянок розповідали, як вкладали дитину спати).
3. *Обряд хрестини* (вихователь розповідає про хресних батьків, що для похресника куми як другі батьки, оскільки вони брали обов'язок опікуватися дитиною, брали якомога більшу частину участь у її вихованні, допомагали у скрутну хвилину. За звичаєм обирали у куми людей, які мали своїх дітей).

4. *Звичай гостювання* (вихователь пояснює, що ходіння у гості – це відвідування родичів, друзів, сусідів, щоб поділитися з ними радістю, згадати минулі, спільно проведені дні або розділити смуток).
5. *Закошичення* (вихователь пояснює, що дівчаткам заплітали косу як знак маленької господині, маминої помічниці).
6. *Ритуальний обряд – поминальний* (пояснюється, що на 2 тиждень після Великодня, родина йде на кладовище до могил рідних і поминає померлих, кладуть на могилу їжу, співають поминальних обрядових пісень).

Музично-театральне дійство

*Розробили музичний керівник Чепурна І.В.,
вихователь Сохацька Л.В., КДНЗ № 116*

Тема: «Закошичення»

Мета: виховувати зацікавлене ставлення до звичаїв українського народу. Формувати виразне словесне мислення, вміння відтворювати характерні дійства народного колориту. Викликати естетичну насолоду, радість від власної спроможності та відчуття своєї єдності з родиною.

Декорації: українська хата – піч; стіл, на якому стоїть глиняний посуд, лавки, веретено.

Хід заходу:

Звучить музика. До залу входить ведуча.

Ведуча: Добрий день, наші шановні гості, низький уклін вам. Сподіваємось, що сьогодні буде ясно в нашому залі. Ясно від ваших щирих посмішок, оплесків, гарного настрою. Сьогодні у нас буде багато пісень, жартів, танців.

Звучить музика, відкривається занавіс. Бабуся сидить, вишиває, наспівує українську пісню.

Дівчинка увесь час дивиться у вікно.

Бабуся: Чого ти, Оленко,

У вікна заглядаєш,

Напевно, гостей

Ти якихось чекаєш?

Оленка: (підбігає до бабусі)

Бабусю, рідненька, до нашої хати

Сьогодні зберуться з садочка малята

Малята, бабусю, самі не прийдуть.

Вони своїх мам й татусів приведуть.

Ну, якщо до нас гості прийдуть,

То я розкажу про обряд, який називається закошичення.

(*Стукіт у двері: бабуся підходить, відчиняє.*)

Бабуся: Заходьте, заходьте до нашої хати,

Заходьте, мої хлопчики й дівчата.

(*Заходять діти, батьки. Вітаються*)

Бабуся: Ой, які гарненькі, ой які веселі,

Завітали в гості в нашу оселю!

Дитина: З проханням до вас завітали,

Щоб про обряд «Закошичення» ви нам розказали.

Батьки: Та спочатку прийміть наші гостинці.

Батько: Даруємо вам ці квіти,

Щоб діточкам у садочку

Було весело жити.

Мати: Принесли ми вам мішечок гречки,
Щоб у садку між дітьми не було суперечки.

Мати: А ми принесли вам в дарунок
мішечок вівса,
Щоб садкова родина була здорова уся!

Батько: Дарую вам підкову на щастя.

Мати: Дарую хліб і сіль,
Щоб все велося у вас добре.

Бабуся: Щира дяка за ваші побажання
І щедрі подарунки.

Ой, які хороші гості у мене!

Пісня «Зелені жито» - співають дорослі, по закінченні бабуся запрошує всіх сідати.

Бабуся: Та щоб розмова була теплою
і доброю – засвітімо свічку.

(запалює свічку)

Бабуся: Шановні гості та родичі!

Сьогодні в нашій родині свято, яке зветься «Свято першого закосичення». Ось його історія: була в родині дівчинка. Доки малою була, тільки їй турботи, що радіти сонечку, матусиній ласці, тільки їй діла, що рости здоровою, набиратися розуму. І як одна з ознак цього безтурботного періоду життя – вільне, розпущене волосся, прикрашене віночком. Дівчатко піростало і настав час, коли дитина стала помічницею, їй довіряли якусь роботу. Дівчинці вже заважало розпущене волосся. Тому треба було підбирати його, а точніше – заплітати.

(звертається до дівчаток)

-Діти, а ви мамі допомагаєте? *(бесіда з дітьми, підключати до розмови батьків).*

Бабуся: Та повернемося до нашого обряду.

Так, коли піростала дівчинка, коли вона допомагала по господарству, розпущене волосся їй заважало, і тоді її мама заплітала. Отак народився гарний, ніжний, дивної краси, великого змісту обряд першого закосичення.

(дивиться на свою онучку)

- Ось і моя онучка Оленка виросла, час її закосичувати, щоб помічницею для родини була.

Тож почнемо вже закосичення.

Звучить музика. (заходять дівки – дорослі)

Бабуся: Чи дівки до нас прийшли?

Дівки: Так, прийшли.

Бабуся: Чи новий гребінчик принесли?

Дівки: Принесли.

Бабуся: А мати про дочку дбала?

Дівки: Дбала.

Бабуся: Рушник до свята вишивала?

Дівки: Вишивала та веселі пісні співала.

Дівки співають «Ой, весела дівчинка Оленка» (муз. А. Філіпенка)

Бабуся: Іди ж, Оленко, вибирай, котра з дівок буде тебе заплітати та йдіть до матері дозволу питати.

(Оленка вибирає дівчину, яка має довгу і красиву косу і підводить до матері, кланяються)

Оленка: Благослови, мати,

Косу заплітати,

Косу заплітати,

У стрічку вбирати.

Дівка: Щоб виросла довга,

Густа та красива,

І раніш своїх годочків,

Щоб не була сива.

Мати: Благословляю.

(дає дівці вишитий рушник. Дівка застеляє рушником стілець, запрошує Оленку сісти, заплітає під українську пісню «Подольночка»). Прикрашає коси білими стрічками, одягає Оленці білий віночок, дарує гребінець, стрічки різнокольорові. Оленка показує подарунки та коси мамі та рідні. Її поздоровляють)

Бабуся: *(до дітей)* А що, дівчатка-малятка, чи хочеться, щоб вам вже коси заплітати?

Дівчатка: Так!

Бабуся: А в стрічки вбиратися?

Дівчатка: Так!

Бабуся: Та перш, ніж волоссячко вбирати, треба перевірити, чи навчилися наші дівчатка чогось, чи й справді подорослішали? Чи вміють вони, наприклад, співати й танцювати?

Дівчинка: Всі виходьте танцювати,
Бо прийшли музики грати.
Дайте лиха закаблукам,
Щоб почули аж в Прилуках.

Пісня-танок «Веселі чобітки» (муз. А. Філіпенка)

Бабуся: Співати й танцювати ви вмієте.

А чи такі ж вправні господарочки
наші дівчатка, зараз перевіримо.

Конкурс-змагання «Запрошуємо до столу» (грають мамі з доньками. Мамі місять тісто, потім з нього – бублики, а доньки складають на тарілку, несуть до столика, потім кладуть на стіл серветку, чашку з блюдечком)

Бабуся: Дівчатка справді вже дорослі,
навчені, можна їх закосичувати.

- Дівчатка, йдіть, будь ласка, в коло.

(під ніжну мелодію виходять дівчатка)

Бабуся: А закосичуватимуть вас ваші матусі. Бо хто ж, як не матінка рідна, благословляє на добре, щире життя у достатку і праці, наставляє на добре ставлення до людей? Тож ставайте, матусі, у велике коло за своїми донечками, закосичемо дівчаток.

Матусі: *(йдуть колом, промовляючи)*

Плетися коса, розумнішай голова,
Родися краса, добрішай душа!

(під українську пісню «Пробудження» матусі заплітають донькам коси)

Бабуся: *(знову запрошує дівчаток у коло)* А тепер, матінки, візьміться за руки і тричі обійдіть дівоче коло, щоб захистити своїх донечок від усякого лиха, напасти, щоб відвернути від них нудьгу і страждання. А тепер поцілуйте своїх донечок, привітайте з важливою подією *(матусі вітають донечок, дарують гребінці, стрічки і сідають на місця).*

(виходять хлопчики)

Хлопчик: Рости, коса, до пояса!

Від пояса, до п'яти,
Щоб була така, як ти!

(хлопчики дарують намисто)

Бабуся: Сідайте, наші любі, на місця.

Будемо святкувати «Закосичення».

*Концертна програма
(звучить музика, виходить ведуча)*

Ведуча: Ми концерт підготували,

В нього ми всю душу вклали.
Як сподобається вам,
То плещіть завзято нам.

Пісня-танок «Чоботята-дроботята» (укр. нар.)

Ведуча: Сьогодні поруч з нами повинен бути сміх. Ви вмієте сміятися?

(діти сміються). Гарно вмієте сміятися. А зараз давайте пригадаємо жарти та смішинки.

Дітяня: *Закортіло киці*

В ліс на вечорниці.

*Взула срібні черевички,
Скочила з полицки.
Підбігає до воріт,
А там стоїть старий кіт.
Не пускає кіцю
В ліс на вечорниці.*

Ведуча: А тепер послушайте, які жарти я приготувала для батьків. Відповідати треба швидко.

Скільки хвостів у п'яти дроздів?

Скільки іклів у двох слонів?

Скільки носів у чотирьох собак?

Скільки вусок у трьох мишок?

Ведуча: Свято добрим вийти може,

Якщо кожен допоможе.

Від пісень і жартів звісно:

Хай сьогодні стане пісня.

Пісня-інсценівка «Ой під вишнею» (виконують дорослі)

Ведуча: Дівчатка, вам матусі подарували гарні стрічки, і я згадала таку гру «Хто скоріше складе стрічку». Тож викликайте всіх своїх рідних, давайте пограємо в цю гру.

(грають 2 пари. Дівчинка тримає стрічку, а тато складає. Перемагає та пара, яка найшвидше й акуратніше складе)

Ведуча: А тепер скажіть мені, яка страва найулюбленіша в українців? *(відповідають глядачі)*

Ведуча: Так, правильно, варенички смаченькі. А чи дуже ви їх любите? *(відповіді дітей: Так!)* Саме це ми і перевіримо зараз.

Гра «Вареники» (діти зі своїми батьками поділяються на дві команди. На відстані від старту встановлюють два столики з мисками вареників (кількість вареників у мисці має дорівнювати кількості гравців у команді). Батькам дають по ложці, за командою гравці біжать до своїх мисок. Дорослий ложкою дістає вареник і повертається назад, потім до миски біжить наступна пара. Перемагає та команда, яка першою перенесе усі варенички до іншої миски, біля якої стоїть їхня дитина).

Ведуча: Є у нас іще дарунок:

Український наш танок.

Отже, друзі, ширше коло,

Не жалійте чобіток.

«Український танок» (загальний танок дітей зі своїми батьками)

Бабуся: Ох і гарно ж танцюєте. Поки ви веселилися, а в мене в печі пиріжки вже спеклися. За ваші гарні співи, танці, хочу вас почастувати.

(Пригощає дітей та учасників свята пиріжками)

Бабуся: Добро хай панує у Вашому домі,

І мир нехай буде завжди.

Здоров'я міцного і щедрої долі

Бажаємо на довгі роки.

Пісня «І в вас, і в нас».

Під українську музику всі виходять із зали.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

Методика проведення занять з ознайомлення із символами України, рідним краєм та народними знаннями

Заняття № 8

Тема. Державна символіка України та ознайомлення з нею дітей

Питання для обговорення:

1. Характеристика державних символів України.
2. Методика ознайомлення дітей з українським прапором та гербом.
3. Конкурс на найкращу оповідку-казку про виникнення державних символів.

Практичні завдання для самостійної роботи:

1. Оформити матеріал на тему: «Державна символіка України та ознайомлення з нею дітей».
2. Розробити конспект заняття по ознайомленню з державними символами, підготуватись до його проведення та аналізу.
3. Скласти казку для дітей про український прапор або герб.

Рекомендована література:

1. Битинський М. Державні відзнаки України. – К.: СП Х.Г.С. Укрполіграфсервіс, 1999.
2. Дмитрієнко М., Савчук Ю. Великий Державний герб – символ Соборності України // Краєзнавство. Географія. Туризм.
3. Закон України „Про Державний Гімн України” від 6 березня 2003 року № 602 // [Електронний ресурс] / Режим доступу: zakon.rada.gov.ua.
4. Погребенник Ф. Павло Чубинський „Ще не вмерла Україна” // Шкільна бібліотека.
5. Постанова Верховної Ради України „Про Державний герб України” від 19 лютого 1992 року // [Електронний ресурс] / Режим доступу: zakon.rada.gov.ua.
6. Постанова Верховної Ради України „Про Державний Прапор України” від 28 січня 1992 року // [Електронний ресурс] / Режим доступу: zakon.rada.gov.ua.
7. Сергієнко В.І. Національна символіка України. – К.: Веселка, 2000.
8. Указ Президії Верховної Ради України „Про Державний гімн України” // [Електронний ресурс] / Режим доступу: zakon.rada.gov.ua.
9. Рященко Д. Прапорові барви України / Д.Рященко // Дошкільне виховання. – 1991. – № 4. – С. 22-23.
10. Українознавство малюкам та дорослим. – Дніпропетровськ, 2003.
11. Шевчук А. Національні музичні символи України // А.Шевчук // Палітра педагога. – 2008. – № 4. – С. 3-6.

Опорні таблиці, схеми, конспекти:

Тризуб (малий герб України) – знак княжої держави Володимира Великого, символізує єдність небесної і земної, духовної і природної сфер Українського Світу.

Державний Прапор України – стяг із двох рівновеликих горизонтальних смуг синього і жовтого кольорів.

Державний Гімн – це закріплена в законодавстві країни музично-поетична емблема держави, яка через систему (набір) музично-поетичних образів виражає певне коло ідей політичного характеру та символізує суверенну державу.

"Ще не вмерла Україна"

Слова: Павла Чубинського

Музика: Михайла Вербицького

Ще не вмерла України, ні слава, ні воля,
Ще нам, браття українці, усміхнеться доля.
Згинуть наші вороженьки, як роса на сонці,
Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці.
*Душу й тіло ми положим за нашу свободу,
І покажем, що ми, браття, козацького роду.*

Станем, браття, в бій кривавий від Сяну до Дону,

В ріднім краю панувати не дамо нікому;
Чорне море ще всміхнеться, дід Дніпро зрадіє,
Ще у нашій Україні доленька наспіє.

*Душу й тіло ми подожим за нашу свободу,
І покажем, що ми, браття, козацького роду.*

А завзяття, праця щира свого ще докаже,
Ще ся волі в Україні піснь гучна розляже,
За Карпати відоб'ється, згмонить степами,
України слава стане поміж ворогами.

*Душу й тіло ми положим за нашу свободу,
І покажем, що ми, браття, козацького роду.*

Символіка міста Кривого Рогу

Герб міста

Щит, напівкруглий (поділений навпіл по вертикалі), зеленого та червоного кольору.

У полі щита розташовані дві фігури.

Головна фігура – оздоблена козацька порохівниця (срібло) (виготовлена з рогу, що передусім вказує на назву міста) розташована у нижній частині щита, над нею золотий дубовий трілисник з двома жолудями (символ сили,

міцності, багатства, глибокого коріння та духовного відродження. Трилисник формою нагадує тризуб, що є символом триєдності сил, споконвічним знаком оберегом української землі). Щит вписаний в декоративний картуш, увінчаний міською короною.

Прапор міста (кольори)

Зелений (зліва) – достаток, воля, надія, радість, червоний (справа) – хоробрість та лицарські чесноти (любов, мужність, сміливість, великодушність); золото (трилисник, жолуді) – багатство, сила, вірність; срібло (порохівниця) – цнота (чистота помислів і діянь).

Гімн міста Кривого Рогу

І. Шевченко

Рідний мій Кривий Ріг - моє місто невтомне,
В світі інших таких не зустрінеш ніде.
На просторих майданах, у пахтах і домнах
Все кипить, все міняється, стрімко росте!

Приспів:

Кривий Ріг - моє місто,

Це тобі моя пісня,

Хай летить вона в небо високе твоє.

Ти - перлина держави,

Її гордість і слава,

Я вклоняюся долі, що ти в мене є!

Не коривсь, Кривий Ріг, ворогам ти ніяким,

Скільки б землю твою не топтали вони.

Переможну весну принесли в сорок п'ятім

Твої віддані дочки і мужні сини!

Приспів.

Де навічно злились Ігулець з Саксаганню,

Полонить ніжно душу святе почуття.

Кривий Ріг, ти моє незрадливе кохання,

Вірю я у щасливе твоє майбуття!

Приспів.

В. Удовенко

Конспект заняття

Розробила вихователь-методист

Теленкова А.Л., КДНЗ № 32

Тема "Моє місто – моя гордість"

Вікова група: старша.

Програмовий зміст: закріпити у дітей уявлення про музеї рідного міста, продовжувати формувати інтерес до рідного міста; розвивати монологічне мовлення, уміння робити висновки та доводити; виховувати дбайливе ставлення до культурної спадщини народу Криворіжжя; показувати елементарні уміння користуватися картою.

Попередня робота:

1. **Робота над словником:** музей, експонат, екскурсія, екскурсовод, екскурсанти, карта, національний, плахта, шаровари.

2. **Спільна діяльність:**

- екскурсії після музеїв міста (красзнавчий,...);

- екскурсія по краєзнавчій кімнаті дитячого закладу;
- розгляд фотографій після відвідування музеїв;
- зустрічі з цікавими людьми;
- перегляд відеофільмів;
- образотворча діяльність "Я був в музеї";
- заучування віршів про рідне місто;
- знайомство з національними костюмами і побутом.

3. Взаємодія з сім'єю:

- екскурсії в музеї міста усією сім'єю;
- бесіда "Навіщо йдемо в музей"? (питання: Що таке музей? Що там знаходиться? Хто там працює? (професії) У чому полягає їх робота? Що вони роблять? Хто туди ходить? Навіщо туди потрібно ходити? і так далі);
- розгляд старовинних речей будинку і розповідь про те, як вони з'явилися удома;
- акція "Експонат краєзнавчій кімнаті дитячого саду"

Матеріал до заняття: картки з назвою музеїв (етнографічний, краєзнавчий, музей трудової слави, музей образотворчих мистецтв, педагогічного університету), карта, фотографії дітей в музеях, відеофільм про краєзнавчий музей і картинну галерею, національні костюми (російський, український).

Хід заняття:

1. *Ігрова ситуація* "Ми знаходимося в краєзнавчій кімнаті нашого дитячого закладу".

Вихователь повідомляє дітям про те, що сьогодні розмовлятимемо про музеї. Про наше місто і про музеї нашого міста. Нагадає, що в шкільному музеї є свій екскурсовод. Спільно з дітьми вибирається екскурсовод, який міг би провести екскурсію по нашому музею.

2. *Екскурсія по музею* (екскурсовод - дитина).

3. *Пошукова ситуація* "В яких музеях ви б розмістили ці предмети?" (вихователь звертає увагу дітей на стіл, накритий серветкою):

- Діти, під цією серветкою знаходяться речі, які багато, про що можуть нам розповісти. Як ви думаете, що там?

4. *Дидактична гра "Так-ні"*. Вихователь пропонує дітям за допомогою допоміжних питань вгадати, що ж знаходиться під серветкою.

- Усі ці речі можна назвати одним словом - музейні експонати і вони повинні знаходитися в музеї.

- У який музей ви їх помістите?

5. *Дидактична гра "Розклади правильно"*. Вихователь пропонує дітям на різні столи розкласти експонати і назвати, до яких музеїв вони можуть належати.

6. *Робота з картою*. Вихователь пропонує по карті міста визначити місце розташування цих музеїв. Запитає, які ще музеї діти знають (відповіді дітей).

7. *Перегляд відеофільму міського краєзнавчого музею:*

- Як ви думаете, як називається цей музей? (відповіді дітей). Вихователь повідомляє дітям, що це міський краєзнавчий музей, в якому були діти нашого дитячого закладу.

8. *Робота з фотовиставкою*. Вихователь пропонує розглянути фотографії, на яких зображені діти в музеї Трудової Слави ПК ім. Артема. Спонукає знайти фотографії музеїв, де діти бували раніше. Костюми пошиті руками умільців, які дізналися, що в нашому дитячому саду є краєзнавча кімната, і подарували нам чарівну скриньку.

9. *Пошукова ситуація* "Що може знаходитися в скриньці?" (музейні експонати: національні костюми).

10. *Проблемна ситуація*. Вихователь пропонує дітям поміркувати, в який музей можна помістити експонати.

11. *Ігрова ситуація: "Підбери і приміряй костюми"*. Вихователь пропонує дітям приміряти національні костюми.

12. *Виконання гімну м. Кривого Рогу* (підведення підсумку заняття).

Заняття № 9

Тема. Національні символи України: віночок та рушник

Питання для обговорення:

1. Характеристика національних символів України.
2. Методика ознайомлення дітей з українським віночком та рушником (як оберегами).

Практичні завдання для самостійної роботи:

1. Оформити матеріал на тему: «Національні символи України: віночок та рушник».
2. Розробити систему роботи з дітьми по ознайомленню з національними символами України (віночок та рушник) по кожній віковій групі.
3. Підібрати народний фольклор про віночок і рушник.

Рекомендована література:

1. Кир'якова Н. Одягають вінок / Н.Кир'якова // Дзміль, 2003. – № 2.
2. Використання державної та народної символіки в роботі з дітьми / за ред. М.А. Савенка. – О., 1994.
3. Вудвуд Л. Відкривай духовні острови / Л. Вудвуд. – Д., 1998.
4. Богуш А.М. Українське народознавство в дошкільному закладі: навч. посібник / А.М.Богуш, Н.В.Лисенко. – К.: Вища шк., 1994. – 398с.

Опорні таблиці, схеми, конспекти:

Конспект заняття

Розробила вихователь

Добровольська Т.Г., КДНЗ № 62

Тема: «Український віночок»

Вікова група: старша.

Програмовий зміст: продовжити формувати уявлення дітей про фольклорні символи, пов'язані з історією і побутом українського народу. Поглибити знання про національне вбрання, про український віночок у вбранні дівчинки, познайомити з його виготовленням, розташуванням квітів, рослин, стрічок у ньому. Вправляти у вживанні кличної форми при звертанні, назв предметів у різних словах з прийменниками, утворювати нові слова із зменшувальними суфіксами. Закріпити знання про сенсорні еталони: колір, форма, розмір та розвивати уміння оперувати ними.

Підтримувати бажання приймати участь в хороводних, українських народних іграх.

Виховувати інтерес до історії українського народу, любов до Батьківщини.

Матеріал: український віночок, штучні квіти, площинні геометричні форми, різнокольорові стрічки.

Хід заняття:

-Діти, ви пам'ятаєте, ми з вами вивчили хоровод про лялечку Наталочку, давайте разом заспіваємо цю пісеньку.

(діти виконують хоровод).

-Ой, ви чуєте до нас хтось стукає. Подивіться до нас завітала лялька Наталочка, давайте привітаємось із нею.

Вправа «Привітання» (діти вітаються, використовуючи звертання)

- Але ж подивіться, як вона незвичайно вдягнена. Що це за одяг? (*національний костюм*).
Давайте роздивимось його і назвемо елементи одягу.

Вправа «Назви національний одяг» (діти почергово називають елементи українського національного костюма).

- А чого ще не вистає у вбранні? (віночка) А із чого його плетуть? (із квітів).

Вправа «Назви квітку» (на столі лежать штучні квіти – мак, ромашка, волошка, мальва та ін., діти вибирають і називають квітку).

- Діти, а якої форми віночок повинен бути? (круглий).

Вправа «На що схоже?» (на столі розміщені різні площинні геометричні форми, діти називають їх і визначають, яка з них підходить для вінка).

- А тепер я пропоную розкласти квіти на ці кольорові геометричні форми.

Вправа «Кожній квітці свій колір» (на різнокольорові площинні геометричні форми діти викладають квіти, при цьому називають і квітку, і колір, і форму: на білий квадрат – білу ромашку, на червоний трикутник – червоний мак.)

- Подивіться, діти, який віночок. А ви зробіть свій віночок, почергово викладаючи квіти на круглу форму. Яка перша квітка? Яка друга? (діти, сидячи на ковдрі, викладають самостійно свої віночки).

- Які гарні у вас, діти, вийшли віночки. А скажіть для кого ви їх зробили?

Вправа «Скажи інакше» (діти змінюють слова за відмінками та утворюють зменшувальні значення слів: на віночку, у віночка, віночком, віночочек, віноченьку).

- А ще на віночок чіпляють різнокольорові стрічки, ось такі. Назвіть, якого вони кольору. Давайте доповнимо свої віночки цими стрічками. Дуже гарні у вас вийшли віночки.

- Хто пам'ятає віршіки про віночок, які ми з вами вчили? (діти розповідають вивчені вірші).

- А ще я пропоную пограти в хороводну гру «Віночок». Молодці, діти, грали дуже добре, давайте подаруємо нашій лялечці оцей гарний віночок, щоб і вона була найгарнішою лялечкою. Давайте попрощаємося з нею (діти прощаються з лялькою).

Підведення підсумку заняття.

Заняття № 10

Тема. Народні символи та обереги

Питання для обговорення:

1. Характеристика народних символів та оберегів України.
2. Методика ознайомлення дітей з українськими рослинними, тваринними та предметними символами (оберегами).

Практичні завдання для самостійної роботи:

1. Оформити матеріал на тему: «Народні символи та обереги (верба, калина, хліб, квіти, криниця тощо)».
2. Підготуватись до проведення та аналізу заняття з дітьми по ознайомленню з народними символами України у різних вікових групах (за вибором).
3. Скласти кросворд на тему: «Народні символи та обереги». Знати символічне значення кожної відповіді у кросворді.

Рекомендована література:

1. Катуга С. Без верби й калини нема України / С. Катуга // Дошкільне виховання, 2001. – № 8.
2. Дмитраш Н. Наші обереги / Н. Дмитраш // Дошкільне виховання, 2003. – № 8.
3. Ніколаєнко В. Хустинка-оберіг / В. Ніколаєнко // Дошкільне виховання, 2003. – № 8.

4. Скуратівський В.Т. Берегиня / В.Т. Скуратівський. – К., 1987.

5. Богуш А.М. Українське народознавство в дошкільному закладі: навч. посібник / А.М. Богуш, Н.В. Лисенко. – К.: Вища шк., 1994. – 398с.

Опорні таблиці, схеми, конспекти:

Верба і калина – народні символи України

В Україні здавна вважають вербу і калину священними: "Без верби й калини нема України". Звичай святити вербу був запозичений християнською релігією з астрального культу наших предків. Верба символізує Прадерево життя, так само, як Чумацький шлях. Недаремно верби завжди садили обабіч шляхів, за космогонічними уявленнями народу наша Галактика є початком утворення Всесвіту - берегом космічного океану. Обряд хльоскання вербою означає поєднання людини з Космосом, можливість відновлення сили і здоров'я.

Калина символізувала свято Коляди, Різдва світу. Наруга над нею вкривала людину ганьбою, так само, як убивство лелеки. Біля хати завжди садили калину, взимку її ягоди клали між шибками. Досі існує повір'я: якщо вирізати з калини сопілку, то в сім'ї з'явиться продовжувач роду - син. Калиновий чай - найкращі ліки від застуди. Важлива роль належить калині в різних обрядах, особливо на весіллі (оздоблювали весільне гільце). Про неї складено безліч пісень, приказок: "Любуйся калиною, коли цвіте, а дитиною, коли росте", "Дівчина, як калина" тощо.

Дерева-символи

Вишня використовувалася в Новорічній обрядовості задовго до привнесеного Петром I звичаю ставити ялинку, її викопували восени і ставили в діжку з землею у хаті, де вона стояла до Нового року. За тим, як росла вишня, передбачали свою долю: якщо до Нового року вона зацвітала, це був добрий знак. Хата у вишневому садочку - одвічне замилування українського народу. Вона оспівана багатьма письменниками. Тому Шевченківський "садок вишневий коло хати" став символом України, рідним, близьким образом.

Яблуна відома в Україні не менше. З незапам'ятних часів у дикому стані вона була поширена на всій Україні. Яблуко стало символом кохання і родючості. Про особливу плодючість яблуні знали вже трипільці, коли зображали насіння яблуні на своєму посуді. Вже за часів Київської Русі було відомо кілька рецептів зберігання яблук взимку, сушіння, квашення, приготування солодоців.

Ясень - чоловіче дерево, адже з його деревини робили озброєння воїнів ще за скіфської доби. Ясень вважався символом війни: якщо ворогові присилали гілку ясеня, це означало початок війни або попередження. Хоча використовували дерево ясеня і в побутових цілях для виготовлення посуду, ложок, колисок, меблів, а також в суднобудуванні.

Клен найбільше використовувався на виготовлення музичних інструментів: сопілок, гуслів, скрипок. В Карпатах паляниці випікали на кленових листях і садили в піч на кленовій лопаті.

Явір (різновид клена) в Україні вважається символом смутку, його садять на могилі вбитого козака, розлучених закоханих: "Посадили над козаком явір та ялину, а в головах у дівчини - червону калину".

Горобина використовувалась в багатьох обрядах. Як оберег її садили біля хати, на Купайла гілочки горобини чіпляли на кожні двері, щоб уберегтися від злих духів та хвороб. За кількістю горобини могли передбачити, якою буде зима: якщо ягід було багато, чекали холодної сніжної зими.

Терен відомий в Україні понад дві тисячі років. Він є одним із прародичів садової сливи: вже на початку нашої ери, схрестивши терен з аличою, наші предки вирощували сливи. Завдяки своїм колючкам терен здобув собі славу доброго захисника садів у давнину - до двору, обсадженого терном, не міг пробратися ніякий дикий звір. Пізніше стали вважати, що терен захищає від нечистої сили. Таке практичне значення цього невисокого деревця. Та є ще й дуже цікава легенда. Одна з порід терну - диптам - отримала назву "неопалимої купини". В перекладі з церковнослов'янської купина означає "кущ". Цей терновий кущ виділяє своєрідні ефірні пари, які можуть горіти, проте самої рослини вогонь не торкається. Отже, ця дивовижна властивість не могла пройти непоміченою повз увагу наших предків: вважалося, що з неопалимої купини виходить Бог, щоб показати людям істину. Пізніше ця легенда увійшла в Біблію, де розповідається, що вперше Бог явився Мойсею з неопалимої купини. В Україні з неопалимою купиною пов'язаний образ Богині-Матері, а по прийняттю християнства - Диви Марії; образ незнищенної квітки життя має язичницьке коріння.

Квіти і трави

Мальва (або рожа рожева) - відваром дикої мальви лікують бронхіти, кашлі, роблять примочки. З культурних мальв темного кольору робили природні барвники.

Барвінок і любисток садять дівчата, щоб бути завжди коханими і бажаними, а молодіці - щоб була міцною родина.

Півники оберігають від нечистої сили, бо півень (від якого походить назва квітки) завжди виступає рятівником - від його співу зникає всяка нечисть.

Мак, його насінням, освяченим на свято Маковея, обсипають садibu, людей і худобу. Мак вважається добрим лікарським засобом від безсоння, виразки шлунку.

Будяки та кропива завжди вважалися сховищем нечистої сили, хоча відомі лікувальні властивості будяка у випадку захворювання печінки, а кропиви - шлунку. Кропиву також вживають як кровоспинний і вітамінний засіб.

Від русалок боронилися полином, часником, а упирів спалювали на терновому вогні.

Чебрець - українське "євпан-зілля". Для українця саме ця рослина є символом Батьківщини. Її брали з собою, від'їжджаючи на чужину, як згадку про рідний край. Подекуди в Україні досі під час церковних служб використовують підкурювання чебрецем і вважають, що це забезпечить добробут родині. В східних районах України чебрець ще називають "богородицькою травою".

Магічними якостями наділив народ **валеріану**, яка в стародавні часи була відома під назвою одолян, або одолень-трава. Її навіть вирощували в квітниках, щоб уберегти свій дім і сім'ю від усякої напасті. Вважають також, що валеріана рятує від "суму", оскільки є заспокійливим засобом. (*інтернет-ресурс*)

Конспект спеціально організованої діяльності

*Розробила вихователь
Сичова Л.Р., КДНЗ № 116*

Тема: *«Хліб всьому голова»*

Мета: збагачувати уявлення дітей про рукотворний світ людей, створити умови для вправлення в соціальній компетентності (знати народні витоки праці хлібороба), виховувати любов та повагу до рідної землі, вічної професії хлібороба, вправляти в моральному поведженні в умовах життя. Створювати сприятливі умови для збагачення знань дітей про довілля та історію свого народу.

Обладнання: коровай на рушнику, колоски, декорація до інсценівки «Трудівник і ледар».

Хід заходу:

Звучить вірш:

*Достигають колосочки,
Чути їх тихенький дзвін...
У мішечках золотеньких
Цілі жменьки пшенички.*

*Це не жито, не пшениця,
Ген без краю, без межі –
Достигають паляниці,
Булки, сайки і коржі!*

- Хліб! Скільки б не мали його люди, завжди говорять про нього зі широкою повагою, беруть його до рук трепетно і урочисто.
- Від хліба все – і радість, і пісня, і життя, і зростання, і матері посміх, і кроки дитини, і доля щаслива.
- Давайте згадаємо народну мудрість:
- Де починається хліб?
- У тісті.
- Де починається тісто?
- У борошні.
- Де починається борошно?
- У зерні.
- Де починається зерно?
- У землі.
- Де починається земля плодovitа?
- У рученьках працьовитих.
- Поле працю любить.
- Сьогодні Колобок приніс із собою Чудо-колосок (великий колосок, в якого на кожному зернятці написано, про що він хоче дітям розповісти).

Перша зернина «Легенда» (*дітям розповідається легенда про колос-стозерно*)

- Який спочатку Бог подарував людям колос?

- За що Бог наказав людей та зробив колосок маленький?

Друга зернина «Бабусина скарбничка» (*запрошена в гості бабуся, розповідає про те, як раніше пекли хліб*)

- В кожній хаті на почесному місці стояла піч, в якій пекли хліб. Витоплювали піч, клали на дерев'яну лопатку капустяний листок, змащений олією, і обережно саджали хлібину в гарячу піч (*розповідь супроводжується показом на макеті*).

Третя зернина «Народні перлини»

- Давайте, діти, згадаємо, які ми вчили вірші, прислів'я, загадки про хліб:

Печу, печу хлібчик

Діткам на обидчик.

Більшому – більший,

Меншому – менший,

Шусть в піч.

- *На чорній землі білий хліб родить.*
- *Найсмачніший хліб від свого мазоля.*
- *Хліб та каша – їжа наша.*
- *Без солі, без хліба немає обіду.*
- *Хочеш їсти калачі, не сиди на печі.*
- *Не той урожай, що на полі, а той, що в коморі.*

- Що в полі половіє, коли вітер віє? (жито)
- Ноги на полі, середина надворі, а голова на столі (пшениця)
- Відгадайте загадочку:

Кину її в грядочку,

Нехай моя загадочка

Лежить до весни (озимина)

Четверта зернина: інсценівка «Трудівник і ледар» (*участь беруть 2 хлопчики, один з пальничкою*)

- Добрий день, друже!
- Добрий день.
- Ой, який смачненький хліб ти несеш додому. «Дай мені шматочок», – просить ледар.
- Я б тоді дав, але він дуже дорогий.
- Чому?
- Щоб його добути, треба спочатку виорати ниву.
- Тоді вже можна їсти?
- Ні, попервах, поле засіяти зерном?
- І вже можна їсти?
- Ні, його треба скосяти.
- І тоді вже їдять?
- Ні, зерно слід змолотити на борошно, і спекти хліб.
- І, нарешті, можна їсти.
- Можна. Тільки ледачому не дадуть.
- А ось і останнє, п'яте зернятко «Святкове». Святковий коровай! Ви тільки подивіться на нього. Красень! Коли печуть коровай – це означає радість, велике свято. Рушником підперезаний, калиною увігнаний.

В ньому праця тата й мами,

Що збирали урожай,

Працьовитими руками

Пахне красень – коровай!

- А тепер давайте вирушимо в свої центри і займемося цікавими справами.

1) **Центр «Пальчики облизеш»** (діти разом із дорослими (бабусько) заварюють чай, розливають по чашкам, ріжуть коровай на порційні шматочки і накривають стіл «Святковий коровай»).

2) **Центр «Пиши-читайко»** (викласти із кубиків Зайцева слова (колосок, тісто, хліб, жито) та надрукувати ці слова. Розглядання альбому «Хліб всьому голова»).

3) **Центр «Чарівні фарби»** (виліпити із кольорового тіста борошняні вироби (хренделі, печиво, батони, бублики, булки, тістечка. Вчити користуватись стекою та брати для роботи декілька кольорів одночасно).

- 4) **Центр «Математична мандріка»** («Розкажи та покажи на картинках, коли ти їси хліб». Закріпити частини доби (ранок, обід, вечір) та орієнтування в часі (завтра, вчора, сьогодні). Завдання: викласти колосок із мозаїки (кнопочової та кубиків).
- 5) **Центр «Дружна сімейка»** (спонукати дітей до розгортання творчої гри «Магазин «Паліяниця». Використовувати в грі дитячі поробки, виготовлені за допомогою батьків).
- 6) **Центр «Казкова країна»** (підготовка та показ театру-флансєтрафу за знайомою казочкою «Колосож». Добиватись чіткої української вимови та емоційної виразності під час виконання ролей).
- 7) **Центр «Віконечко в природу»** («Як зернинка проростає» - розглянути схему послідовності проростання зернини. Посіяти пшеничне зерно в спеціальні ємкості, полити і підготувати «Лист спостереження», розпочати довготривалий дослід).
Аналіз діяльності дітей в кожному центрі.

Заняття № 11

Тема. Особливості ознайомлення дошкільників з рідною країною, містом, селом

Питання для обговорення:

1. Методика ознайомлення дітей з рідною вулицею, містом, селом, країною.
2. Методика ознайомлення дітей з природою рідного краю, охороною природи в краї.
3. Дітям про історичні постаті великих українців.

Практичні завдання для самостійної роботи:

1. Оформити матеріал на тему: «Моя країна – Україна. Мое місто – Кривий Ріг».
2. Підготуватись до проведення та аналізу заняття з дітьми по ознайомленню з рідною вулицею, містом, селом, країною у різних вікових групах (за вибором).
3. Вивчити напам'ять і вміти донести дітям легенду або переказ про рідне місто, село, країну, видатних постатей України (за вибором). Придумати хід бесіди з дітьми про зміст цього фольклорного твору.

Рекомендована література:

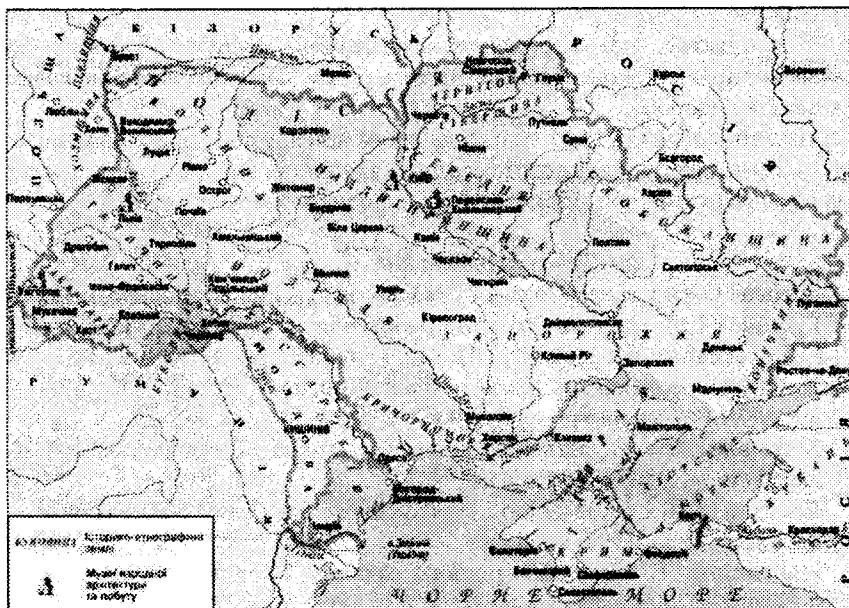
1. Воропай О. Звичаї нашого народу / О.Воропай. – К.: Оберіг, 1993. – 588 с.
2. Гусейнов Г.Д. На землі, на рідній: Легенди та перекази Криворіжжя / Г.Д.Гусейнов. – Кривий Ріг: ПП «Видавничий дім», 2000. – 224 с.
3. Етнографія і фольклор рідного краю: Конспект лекцій. – К., 1996. – 80с.
4. Київщина. Із минулого в майбутнє / упоряд. Г.А. Теремко. – К. «Академія», 2002. – 200 с.
5. Крачило М.П. Краєзнавство і туризм: навч. посібник / М.П.Крачило. – К.: Вища шк., 1994. – 191 с.
6. Гриципина Т. Стежками рідного краю / Т.Гриципина // Палітра педагога. – 2003. – № 2.
7. Лозко Г. Українське народознавство / Г.Лозко. – К., 1995. – 320 с.

8. Півторак Г. Українці: звідки ми і наша мова / Г.Півторак. – К.: Наукова думка, 1993. – 148 с.
9. Прищепя Т. Рідний край знати – свій народ шанувати / Т.Прищепя, В.Евенок // Допокільне виховання. – 2006. – № 2. – С.6-7.
10. Скуратівський В.Т. Місяцелік: Український народний календар. – К.: Мистецтво, 1992. – 208 с.
11. Цимбалюк В.І. Колиска українського народу / В.І.Цимбалюк, Ю.Пасічник. – К.: Магістр-S, 2000. – 232 с.
12. Горовий А. Лікувальна справа в Україні / А.Горовий // Палітра педагога. – 2003. – № 4.

Опорні таблиці, схеми, конспекти:

Історико-етнографічні землі України

Для називання різних частин нашої країни з давніх часів використовують такі назви, як Волинь, Полісся, Поділля, Галичина, Слобожанщина, Буковина, Закарпаття. Вони є історико-етнографічними. Названі так землі вирізняються самобутністю народного будівництва, одягу, господарськими заняттями, звичаями та традиціями, що сформувалися під впливом природного середовища та історичних особливостей. Довідатися про них можна в музеях народної архітектури та побуту. Особливості життя народу в різні історичні періоди досліджує наука етнографія (від грецьких слів етно – народ, графія – опис).

**План роботи по ознайомленню дітей старшого дошкільного віку
з рідним краєм на I квартал**

Розробила творча група КДНЗ № 32

№	Тематика	Зміст	Форма роботи	Аудиторія	Дата
1	Зростає родинне дерево	Вміти скласти генетичне дерево, розміщувати на ньому фото своїх рідних, пращурів. Закріпити знання про родину, рідних, близьких родичів.	Заняття, морально-етичні бесіди	Діти	Вересень
2	Наші імена	Познайомити з історією походження імен, їх символікою, своєрідністю кожного імені.	Бесіда	Діти, батьки	Вересень
3	Моя місто – моя гордість	Розширити та поглибити знання про еволюційний розвиток Криворіжжя, його минувшину та сучасності.	Заняття, бесіди, робота з книжкою «Сім чудес Криворіжжя».	Діти, батьки	Вересень
4	Легенди рідного краю	Знайомити дітей з легендами рідного краю. Розігрування в ролях окремих легенд рідного краю.	Свято, конкурс, театр	Діти, батьки	Жовтень
5	Шахтарське плем'я виростає	Познайомити з легендами про виникнення залізної руди на Криворіжжі, про будівництво перших шахт.	Бесіди, заняття, свято «Ким бути»	Діти, батьки	Жовтень
6	Віконечко в природу	Розширити та поглибити знання дітей про природну зону Криворіжжя, тваринним і рослинним світом міста	Заняття, бесіди, малювання	Діти	Листопад
7	Мистецтво в рідному краї	Познайомити з видатними діячами мистецтва Криворіжжя, їх творами мистецтва.	Заняття, бесіди, екскурсії	Діти, батьки	Протягом року
8	Казки зоряного неба	Познайомити з легендами, ліричними переказами рідного краю, пов'язані з космосом і небом, місяцем, сонцем, хмарами, дощем. Вчити заклички, загадки. Дитячий гороскоп.	Заняття	Діти	Листопад

Питання для обговорення:

1. Використання народних знань у роботі з дітьми.
2. Методика ознайомлення з народними прикметами під час проведення спостережень в природі.
3. Ознайомлення з народними прикметами, які пов'язані із сільськогосподарською діяльністю (народний календар).
4. Народні математичні поняття в навчально-виховному процесі.
5. Ознайомлення дітей з елементами народної медицини рідного краю (народна фітотерапія).

Практичні завдання для самостійної роботи:

1. Розробити конспект спостереження для дітей за явищами в природі, використовуючи народні прикмети.
2. Скласти бесіду з дітьми про здоровий спосіб життя з використанням народної медицини.

Рекомендована література:

1. Лупійко Л. Екологічна культура та народні природознавчі традиції / Л. Лупійко // Палітра педагога. – 2004. - № 1.
2. Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні / С. Килимник. – К.: АТ „Обереги”.
3. Парнюк М.О. Народні прикмети і передбачення / М.О. Парнюк. – К.: Наукова думка
4. Скуратівський В. Дідух: свята українського народу. – К.: Освіта
5. Скуратівський В. Місяцелік: Український народний календар. – К.: Мистецтво.
6. Українське народознавство / за ред. С.П. Павлока. – К.: Знання, 2006. – 568 с.

Опорні таблиці, схеми, конспекти:

Прикмети – сталі вислови, в яких певні явища природи відповідно до зміни пір року пов'язуються з кліматичними чи погодними змінами, які впливають на наслідки хліборобської праці.

Конспект

інтегрованого заняття з математики та народознавства

**Розробила вихователь-методист
Ялова Л.І., КДНЗ № 222**

Тема: «Наум наведе на ум»

Вікова група: старша.

Програмовий зміст: Закріпити знання про народні мірки (кроки, лікоть, п'ядь), познайомити з новою – сажень. Вдосконалувати вміння вимірювати силучі (пригоршню, пучкою), рідину (стаканом, пальцем) та використовувати знання на практиці. Продовжувати

знайомити дітей з народним календарем, народними традиціями та обрядами. Розвивати пам'ять, вміння аналізувати, порівнювати. Виховувати бажання вчитися, інтерес та повагу до народної мудрості.

Матеріал: різнокольорові стрічки, українські віночки, тканина, борошно, сіль, нагрудники до гри, вербова гілочка.

Попередня робота: бесіди з дітьми, розповіді про минуле українського народу, про значення освіти в житті людини; вивчення приказок, прислів'їв про науку, освіту. Знайомство з українськими мірками.

Хід заняття:

Вихователь: Діти, сьогодні ми з вами продовжимо говорити про те, як жили раніше люди. Згадайте, будь ласка, в якому місяці діти йдуть до школи? (*у вересні*). Так, вірно, а колись, в давні часи, навчання починалось в такий зимовий день, як сьогодні, 14 грудня, бо саме до цього часу господарі закінчували роботи в полі, на городі, в саду.

- Що робили господарі восени? (*збирали овочі, фрукти, орали землю тощо*).

- А хто їм допомагав? (*діти*).

- Так, а вже в грудні, коли були закінчені всі роботи, дітей віддавали до школи. Цей день називали в народі – *день Наума*, про цей день так і говорили: «Наум наведе на ум». В ті давні часи батько, перш ніж відправити школяра до школи, цвяхом його вербовою гілочкою та примовляв: «Хай наука тобі легко дається» (*обходить дітей, цвяхом*).

- А хто з вас згадає прислів'я, приказки про науку? («*Знайко біжить, а Незнайко лежить*», «*Наука для людини, як сонце для життя*», «*Шануй учителя, як свого родителя*», «*Мудрим ніхто не родився, а навчився*», «*Хто хоче більше знати, треба менше спати*»...)

- Молодці, діти, а тепер сядьте на лаву, відпочиньте, а я вам розповім, хто ж такий Наум (*діти сідають*). Наум – це мудрець, який ходив по селах, безкоштовно вчив дітей. І до сьогодні збереглися його заповіді. Ось послухайте:

«Не можна під час навчання їсти, бо заїси вивчене»,

«Якщо закінчив читати, закрив книжку, бо те, що вивчив, забудеться».

Не забувайте і ви про ці заповіді (*заходить Наум з торбою*).

Вихователь: Діти, це ж до нас сьогодні сам Наум завітав.

Наум: Добрий день, любі діти! Добрий день, пані господине! Бачу, у вас діточок багато, то і завітав до вас, у вашу хату.

Мандрував по селах я усюди,
Бачив і чував, як живуть люди.
Хто хотів – того розуму навчив,
Навчу і вас, як буде у вас час.

Вихователь:

Дітей в садочку в нас багато,
Раді гостя ми вітати.
Знають діти, що Наум
Наведе усіх на ум.

Наум: Ну що ж, сідайте зручніше та слухайте уважно.

Бо моя наука не терпить бука.

Якщо ваша охота,

То буде для розуму робота

Спочатку відгадайте мої загадки: «У хлівці два ряди баранців і всі біленькі» (*зуби*). «Під одного шашкою чотири братики стоять» (*стіл*). «Сім соколят на одній постелі сплять» (*дні тижня*). «Що сходить без насіння» (*сонце*). Молодці, загадки відгадали, а тепер задачі мої розв'яжіть. Це загадки про моїх сусідів, слухайте уважно:

Живе поряд дід Свирид,
Борщ зварив він на обід.
Сам тири миски зразу з'їв,
А дві – бабі залишив.

Скільки мисок усього на обід борщу було? (5)

Є сусід ще, дід Кіндрат,
Було в нього 6 курчат.

Двох він синові віддав,
Щоб, бува, ніхто не вкрав.
Скільки ж нині тих курчат
Мас в себе дід Кіндрат? (4)

- Молодці, бачу, рахувати ви вмієте. Ось вам подарунки від мене: дівчаткам – на стрічки, хлопцям – на пояси. А вам, господине, на запаску гарненьку, бо господиня ви чемненька. Ось вам мої подарунки. Тільки не знаю, якої вони довжини, чи вистачить на стрічки, на пояси. Чим би нам їх виміряти, бо немає в мене ні лінійки, ні метра.

Вихователь: Діти, згадайте, чим ми вимірювали довжину килимка? (*кроками*) А довжину столу? (*п'ядями*). А чим ще можна виміряти довжину? (*ліктями, аршинами*).

Наум: Що ж, давайте спробуємо виміряти (діти вимірюють стрічки, пов'язують дівчаткам. Разом з вихователем міряють тканину, говорять, скільки в ній аршин. Дорослі закріплюють назви мірок). Молодці, дякую вам за допомогу. Я вам хочу розповісти ще про одну мірку. Називається вона – сажень. Сажень – це відстань між кінцями пальців витягнутих в сторони рук. (Наум закріплює назву мірки, пропонує виміряти тасьму. Одна дитини міряє, інші рахують).

Вихователь: Дякуємо, Науме, за науку, за дарунки. Діти покажуть тобі свій таночок, а ти подивившись, як згодилися нам твої подарунки.

Хоровод «Віночки»

- Шановний Науме! Хочу я пампушок приготувати, всіх почастувати.

Наум: Щоб пампушки добрі вдалися, кожен до них повинен руку прикласти.

- Що нам потрібно для тіста? (*борошно, сіль, молоко, цукор...*)

- Чим же можна виміряти борошно? (*пригоринями*). А цукор, сіль? (*пучками*) (діти вимірюють, висипають у миску). А ще треба неповний на палець стакан молока (вимірюють).

Вихователь: Дякую за допомогу. Піду поставлю тісто на пірижки.

Наум: Діти, подивіться, що я вам ще приніс (дістає нагрудники).

- Що це? (*горишки*)

- Що в них можна варити? (*бори, кашу, картоплю...*). А давайте пограємо у народну рухливу гру «Горщики» (діти грають).

Наум: Що ж, час мені в дорогу збиратись.

Пам'ятайте, любі діти,

Кожен з вас хай знає:

Мудрість в торбі не носить,

Вона не заважає.

Тож учіться любі діти,

Учіть, наuczайтесь

І чужому, і свого, діти, не цурайтесь.

(заходить господиня, пригощає всіх пампушками).

Підсумок заняття.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III

Методика роботи з дітьми по ознайомленню з народними ремеслами, промислами, побутом та мистецтвом

Заняття № 13

Тема. Зміст та форми роботи по ознайомленню дітей з народними промислами та ремеслами

Питання для обговорення:

1. Методика ознайомлення дітей з народними промислами.
2. Методи й прийоми ознайомлення дітей з деякими видами народних ремесел.
3. Майстер-клас з авторами (вихователями) передового педагогічного досвіду дошкільних закладів м. Кривого Рогу.

Практичні завдання для самостійної роботи:

1. Оформити матеріал на тему: «Народні промисли та ремесла українців» (ткацтво, гончарство, килимарство, різьбярство, випалювання, кушнірство, мосяжництво тощо).
2. Опрацювати книгу Калуської Л.В. Ремесла українського народу. – Харків, 2004. – 64 с. (розділи: I.Завдання та зміст роботи з народних ремесел; II. Система використання народних ремесел у роботі з дітьми; III. Ознайомлення з народними ремеслами).
3. Скласти план гурткової роботи щодо прилучення дітей до народних ремесел (ткацтво, гончарство (кераміка), килимарство, різьбярство, випалювання, кушнірство, мосяжництво тощо) за структурою: 1) Назва гуртка; 2) Мета гурткової роботи; 3) Тематика гурткових занять (18 тем); 4) Основні форми та методи роботи до кожної теми заняття (робота в парах).

Рекомендована література:

1. Сірченко Л. Косівські куманці / Л.Сірченко // Джміль. – 2008. – № 1.
2. Богуш А.М. Українське народознавство в дошкільному закладі: навч. посібник / А.М.Богуш, Н.В.Лисенко. – К.: Вища шк., 1994. – 398с.
3. Калуська Л.В. Ремесла українського народу / Л.В.Калуська. – Харків, 2004. – 64 с.
4. Будзан А.Ф. Різьба по дереву в західних областях України / А.Ф.Будзан. – К., 1961.
5. Тищенко О.Р. Декоративно-прикладне мистецтво України (XIII-XVIII ст.). – К., 1992.

Конспект спеціально організованої діяльності

Розробила вихователь
Івіна К.В., КДНЗ № 116

Вид заняття: декоративне малювання (петриківський розпис).

Група: старша.

Програмовий зміст: створити умови для становлення соціальної компетентності дітей через розширення знань про культурну спадщину українського народу, збагачувати внутрішній світ позитивними емоціями, формулювати оцінні судження, особистісну позицію при сприйнятті художніх образів (петриківський розпис); виховувати любов до мистецтва свого народу.

Попередня робота:

1. Перегляд фотоальбому: «Мій рідний край», «Бабусина садиба».
2. Репродукції з альбомів: «Народне декоративне мистецтво», «Художні промисли України».
3. Експозиція української культури і побуту.

Хід заняття:

Пізнавальний розвиток:

Вихователь: Діти, сьогодні ми з вами поговоримо про наш рідний край. А розпочну я нашу розмову з вірша Варвари Гринько «Рідний край».

-Діти, а що для вас є Україна? Що ви уявляєте, коли ми говоримо про рідний край, рідне місто, село? *(відповіді дітей)*.

- Я хочу запросити вас на гостини до бабусі Федори. Ви згодні? Тож ходімо (тихо грає музика Я.Степового «Сумна пісенька»). Діти пробіраються крізь хащі, бачає хату. Біля хати сидить Федора, сумує).

Емоційно-ціннісний розвиток:

Діти: Бабусю, чому ти така сумна? Що сталося?

Федора: Я сама не знаю, що зі мною. Щось треба зробити, але я не пам'ятаю, пригадати не можу, ось мені і сумно.

Соціально-моральний розвиток:

Вихователь: Запроси нас до себе в хату, ми подивимось, як ти живеш, що цікавого є у тебе, може діти і допоможуть тобі пригадати все, що ти забула (діти заходять. В хаті не прибрано, на столі – брудний посуд (гльечки, тарілки, макітра – без розпису). На стіні висять зображення предметів з петриківським розписом. Діти розглядають їх, діляться між собою своїми враженнями. Вихователь звертає увагу дітей на композицію, колорит, мотиви візерунків).

(Діти помічають на столі брудний посуд).

-Так ось, в чому річ, Федоро! Стільки сміття навколо твоєї хати, за бур'яном її майже не видно, а посуд такий брудний, що не видно на ньому малюнків!

Федора: Ой, дівчатка! Ой, хлоп'ятка! Тож я забула прибрати біля хати та вимити посуд?! Так-так! Ось чому мені було сумно. Зараз я все виправлю, а ви мене поки що розважайте, щоб було веселіше прибирати (діти сідають на лаву, співають українські народні пісні: «Ой, весела дівчинка, Оленка», «Сидить Василь на припічку», хоровод «Подоланочка», читають вірші «Соняшник», «Мак», «Волошки»).

Федора: Ось і впоралась. Та так вимила посуд, що зник весь малюнок. Що тепер робити?!

Мовленнєвий розвиток:

Вихователь: Діти, чи можемо ми допомогти Федорі? Що можна зробити з посудом? *(розписати)*. А розпис буде красивий – петриківський. Послухай, що ми знаємо про петриківський розпис *(розповіді дітей)*.

Творчий розвиток:

Діти розписують посуд, використовуючи елементи українського декоративного розпису: крапки, мазки, тонкі прямі і дугоподібні лінії. Федора дякує дітям за допомогу, виставляє посуд на полицки, проводить дітей у двір. Навколо хати, замість хащів, зацвів кущ калини, зацвіли квіти.

Художньо-естетичний розвиток:

Федора згадує загадки про квіти, дидактична вправа «Впізнай за описом», розповідь дітям, що символізує кожна квітка (мальва – дівоча вірність, волошка – вічність і краса, барвінок – сила і здоров'я тощо).

Діти дякують, прощаються з Федорою, повертаються у дитячий садок.

Підсумок заняття.

Заняття-екскурсія до міні-музею народно-ужиткового мистецтва

Розробила вихователь

Богомаз О.І, КДНЗ № 118

Тема: До витоків народної культури.

Вікова група: старша.

Програмовий зміст:

Соціально-моральний розвиток: формувати в дітей шанобливе ставлення та інтерес до творчості народних майстрів.

Емоційно-ціннісний розвиток: викликати емоційний відгук щодо сприйняття творів декоративно-ужиткового мистецтва, вчити дітей висловлювати власну думку.

Пізнавальний розвиток: продовжити знайомити малят із предметним довкіллям, формувати елементарні уявлення про українські ремесла, відповідні професії та виробы національного декоративно-ужиткового мистецтва.

Мовленнєвий розвиток: поповнювати словник назвами народних ремесел, професій (гончарі, вишивальниці, різьбярі, писанкарі), вдосконалювати монологічне мовлення, вправляти в побудові речень.

Фізичний розвиток: покращувати навички дрібної моторики, розвивати узгодженість і впевненість рухів.

Художньо-естетичний розвиток: розвивати естетичний смак, уміння помічати красу, учити передавати свої враження від витворів народного мистецтва.

Креативний розвиток: виховувати уяву, підтримувати виявлення ініціативи під час виконання художньо-творчих завдань.

Хід екскурсії:

І. Вихователь: Добрий день, діти! Мені приємно вас бачити! Який у вас сьогодні настрій? *(вихователь показує картинку, де зображені виробы народних ремесел: посуд, вишиванки, іграшки, одяг).*

- Як ви гадаєте, де ж зберігаються ці чудові мистецькі витвори?

- Так, в музеї.

- Ви б хотіли відвідати музей народно-прикладного мистецтва?

- Тоді вирушаємо.

- Споконвіків у нас жили і працювали обдаровані майстри, які зміogli виготовляти чудові речі з глини, дерева, полотна. Що це за майстри?

- Давайте розглянемо ці глиняні виробы. Як називалася професія людини, яка займалася творінням цього посуду?

- Що за предмети стоять поряд?

- Давайте відтворимо послідовність роботи гончара *(д/г «Оживи предмет»)*.

-Що притаманне цим виробам? *(красивий, зручний, привабливий, практичний, екологічно чистий...)*

- Яку українську страву готують у цьому посуді?*(д/г «Назви українську страву»)*.

- Чи знаєте ви казки, де йдеться про глиняний посуд?

- Назвіть прислів'я, загадки про народні ремесла.

- Вітерець візерунки розкидав,

Хто б до ладу їх покладав *(д/г «Склади розбитий посуд»)*.

- Який орнамент переважає? *(рослинний, геометричний, змішаний)*.

- А розпис? *(опішнянський, петриківський)*.

- Зараз на сучасних порцелянових фабриках також виготовляють гарний посуд, але старовинні вироби – це наша історія, наші традиції, наше мистецтво. Тому слід ставитися до них з особливою пошаною, берегти їх, милуватися ними.

II. Вихователь: Переходимо до наступного виду мистецтва. А до якого саме, ви дізнаєтеся відгадавши загадку: На портреті висить, красується,

Всі в світлиці ним милуються. (рушник)

- Які речі ви бачите? (сорочка, скатертину, рушники, серветки, килим)

- Як називають людину, яка вишиває такі гарні речі?

- До якого виду мистецтва належить вишиванка? (народно-прикладного)

- Якою технікою вишивання вишиті ці вироби? (хрестик, гладь)

- Що необхідно для роботи вишивальниці?

Народна гра «Голочка і ниточка»: Сюди-туди голка,

Сюди-туди нитка,

Як рушник повішу,

Хата буде вітка.

- Які кольори переважають? Що означають? (д/з «Підбери рослинний барвник до нитки»)

- Які традиції, пов'язані з рушником, існують на Україні?

- Які почуття викликають у вас ці вишивки?

- Які види рушників ви знаєте? (сімейний, росляночка, грайлик, утирач)

- Вишивання - це жіноча робота, чоловіки займалися іншою справою. Тому дівчатка зараз займаються вишиванням, а хлопчики – ковальством:

Ну так дарма часу не гасмо,

До роботи приступаємо! (д/з «Вишиваний рушничок», «Вмілі ковалі»).

- Які іграшки виготовляють на Львівщині (яворієська, дерев'яна, розповідь дитини)

- З якого матеріалу виготовляють іграшки на Полтавщині? (опішнянська, іграшка з глини)

- Фігурки жінок з глини - відома іграшкарка Олександра Селюченко.

- Чим славиться наша місцевість? (петриківські іграшки) (р/з «Великодній кошук»).

- А зараз ми хочемо писанки вам подарувати і гарного настрою побажати! Екскурсія наша закінчена. А своїми враженнями ми поділимося вже в груповій кімнаті.

Заняття № 14

Тема. Народне декоративно-ужиткове мистецтво: вишивка, витинанка, писанкарство

Питання для обговорення:

1. Методика ознайомлення дітей з народним декоративно-ужитковим мистецтвом: вишивка, витинанка.
2. Інтегровані заняття по ознайомленню дітей із писанкарством.

Практичні завдання для самостійної роботи:

1. Оформити матеріал на тему: «Народне декоративно-ужиткове мистецтво: вишивка, витинанка, писанкарство».
2. Придумати та вміти провести дидактичну гру по ознайомленню дітей з писанкарством або витинанкою (виготовити наочність).

Рекомендована література:

1. Боровик Н. Сорочка-вишиванка / Н.Боровик // Дошкільне виховання, 2001. – № 8.
2. Радкевич В.О. Технологія вишивки: підручник / В.О. Радкевич,

Г.М.Пашенко; за ред. Н.Г.Ничкало. – К.: Вища шк., 1997. – 303 с.

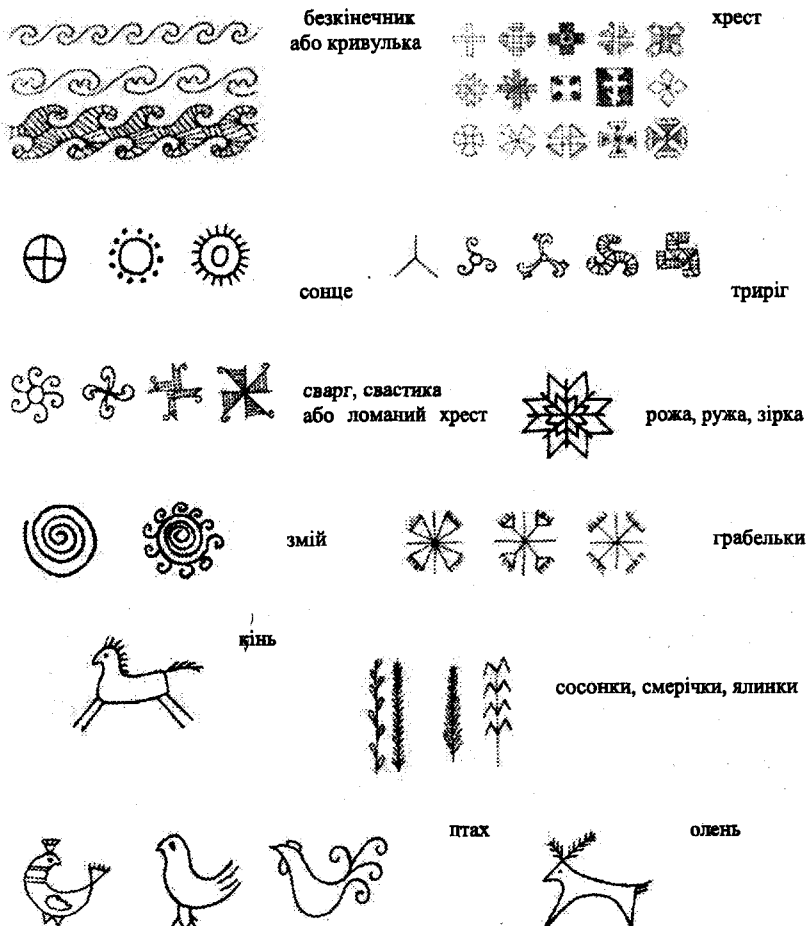
3. Джигурд-Литвинець Е.М. Ручне вишивання і нанизування: [Альбом] / Е.М.Джигурд-Литвинець. – К.: Вища шк., 2004. – 335 с.

4. Козак Н. Писанкарство в дитячому садку / Н.Козак // Дошкільнє виховання. – 2005. – № 4.

1. Антонович Е. Декоративно-прикладне мистецтво / Е.Антонович, М.Харчук-Чугай, М.Станкевич // Художнє ткацтво. – Л.: Світ, 1992. – С. 29.

Опорні таблиці, схеми, конспекти:

Символіка писанок

Заняття № 15

Тема. Національне образотворче мистецтво в сучасному ДНЗ

Питання для обговорення:

1. Методика ознайомлення дітей з українським національним мистецтвом.
2. Інноваційні методики щодо ознайомлення дітей з різними жанрами українського живопису.

Практичні завдання для самостійної роботи:

1. Скласти каталог репродукцій картин українських художників за останні 5 років (журнал «Джміль»).
2. Підготуватись до проведення системної роботи по ознайомленню дітей з національним живописом (пейзаж, натюрморт, побутовий жанр, портрет – за вибором відповідної репродукції).

Рекомендована література:

1. Сірченко Л. Людям на радість / Л.Сірченко // Дошкільне виховання. – 2004. – № 3.
2. Кульчинська О. Діти на леваді / О.Кульчинська // Джміль. – 2001. – № 2. – С. 24.
3. Кузьменко Л. Зимова магія пейзажу / Л.Кузьменко. – Джміль. – 2010. – 4.
4. Сірченко Л. Людям на радість / Л.Сірченко // Дошкільне виховання. – 2004. – № 3.
5. Петрицький А. Квіти / А.Петрицький. – Джміль. – 2001. – № 2. – С. 25.
6. Дронова О.О. Мистецтво живопису як засіб розвитку спілкування у старшому дошкільному віці / О.О.Дронова // Дошкільна освіта. – 2004. – № 4.

Опорні таблиці, схеми, конспекти:

Технологія ознайомлення дошкільників з живописом

(за О.О.Дроновою)

Завданням *першого етапу* є збагачення та осмислення інформації про мистецтво живопису, знаково-символічну систему картин різних жанрів; про особистість художника та особливості творчого процесу народження картини; розвиток розумових операцій, уяви та ідентифікації; розвиток художньо-творчих здібностей у малюванні (різноплановість та оригінальність задуму малюнка, зберігання традицій жанру, образно-естетична виразність тощо).

Методичне забезпечення: серія розповідей (казок, історій) про художника, живопис, картину, творчий процес («Що таке картина»), «Хто такі художники», «Що вміє художник», «Як художник картину писав», «Що довірив художник картині», «Як художник з природою, предметами, людьми розмовляв», «Що розповідає картина про художника», «Як художник людину розуміти вчився» тощо); мистецтвознавчі бесіди («Які бувають картини», «Що тебе знати, вміти відчувати і розуміти

художнику», «Що тебе цікавить у картині, у творчості художника, його особі», «Про що розповідає твій малюнок», «Картина розповідає, запитує, дивує, кличе, пропонує...»); художні екскурсії («У майстерні художника», «Йшов містом художник», «Де художник ідею картини знайшов», «Музей – місце, де живуть картини»); художньо-дидактичні ігри («Вгадав настрої та думки художника», «Розшифруй-зашифруй картину», «Подорож у картину», «Вгадай секрет кольору», «Секрет жести, міміки, пози»); творчі завдання у малюванні (серія «Малюємо пейзажі, портрети, натюрморти», «Ілюструємо казки, розповіді, вірші», «Малюємо події з життя», «Виготовляємо раму для картини» тощо).

Організація регламентованого спілкування: фронтальне, групове, індивідуальне (у повсякденній діяльності, на прогулянках, у навчальній та самостійній художній діяльності) в системах «Педагог-Картина-Дитина», «Картина-Дитина-Педагог», «Дитина-Педагог-Картина» тощо.

Прийоми спілкування: мистецтвознавча розповідь («Діалог педагога з картиною», «Діалог педагога з художником», «Діалог педагога зі співрозмовником»); спільні роздуми (бесіди), «філософування», розглядання репродукцій, слайдів, «подорожі», «споглядання», «входження у картину».

На другому етапі головним завданням є осмислення дитиною комунікативної функції живопису, транслювання педагогом зовнішньої настанови на можливість спілкування на матеріалі живопису; активізація інтересу до різного роду комунікацій.

Методичне забезпечення: бесіди («Чому і для чого художники пишуть картини»), ігрові ситуації («Обери співрозмовника», «З ким ти хотів би розглядати картини – зі Знайкою чи Незнайкою, з Чебурашкою чи зі старою Шапокляк, чи з ким іншим?»), «Кому ти хочеш розказати про картини?», «Розкажи Ляльці про картину», «Що розкаже тобі Лялька про картину?», «Як Мальвіна, Буратіно та П'єро картини розглядали?» тощо); творчі монологи («Що цікавить мене у картині», «Що я відчуваю, коли дивлюсь на... у картині», «Як змінюється мій настрій», «Про що я думаю, коли мовчазно дивлюся на картину», «З ким мені хочеться поділитися думками про картину»); обговорення малюнків («На виставці малюнків»); екскурсії до музею, картинної галереї («Картини збирають людей»).

Організація регламентованого спілкування: групове, індивідуальне у повсякденній, навчальній та самостійній художній діяльності у системах «Картина-Педагог-Дитина», «Картина-Дитина-Квазісуб'єкт», «Картина-Дитина-Дитина» тощо з використанням прийомів: заохочення, настанова, спільні дії, випереджаюча позитивна оцінка, ідентифікація, навіювання, уявлена ситуація.

На третьому етапі вирішуються завдання розвитку комунікативних умінь (монолог, діалог, позамовленнєві форми спілкування); виховання культури спілкування (толерантність,

комунікабельність); розвитку внутрішньої (особистісної) настанови на спілкування з приводу картин та власних малюнків.

Методичне забезпечення: художньо-дидактичні ігри, які моделюють різні ситуації спілкування («У художньому салоні», «Аукціон», «Вернісаж», «Мої улюблені картини» тощо); вправи («Запроси для обговорення», «Закінчи розповідь», «Візьми на себе роль...», «Жива картина», «Доповни розповідь», «Спільна розповідь про картину» або «Як два друга картину розглядали» тощо); екскурсії до музею, на виставку картин.

Заняття № 16

Тема. Ознайомлення дошкільників з побутом українців

Питання для обговорення:

1. Методика ознайомлення дітей з предметами домашнього вжитку.
2. Система роботи з дітьми з ознайомлення дітей з хатнім інтер'єром та українським сільським подвір'ям.
3. Ознайомлення дошкільників з національною кухнею.

Практичні завдання для самостійної роботи:

1. Оформити матеріал на тему: «Дошкільникам про побут українців».
2. Підготуватись до проведення та аналізу заняття з дітьми по ознайомленню з побутом українців у різних вікових групах (за вибором).
3. Скласти проект-модель українського житла (площинний або об'ємний посібник чи модель).

Рекомендована література:

1. Волинець Л. Наше життя / Л.Волинець // Українське народне мистецтво – 1986. – № 10 – С.10-11.
2. Рудник І. Бабусин посуд / І.Рудник // Дошкільне виховання. – 2004. – № 1.
3. Данилюк А.Г. Українська хата / А.Г.Данилюк. – К., 1991.
4. Юрченко П.Г. Дерев'яна архітектура України / П.Г.Юрченко. – К, 1970.
5. Богуш А.М. Українське народознавство в дошкільному закладі: навч. посібник / А.М.Богуш, Н.В.Лисенко. – К.: Вища шк., 1994. – 398 с.
6. Гольцер О. Вправні кухарі / О.Гольцер, Н.Захарченко // Палітра педагога. – 2000. – № 1.

Конспект спеціально організованої діяльності

Розробила вихователь
Шаповал Т.П., КДНЗ № 116

Тема: «На гостинах у бабусі»

Програмовий зміст: привернути увагу дітей до власного «Я». Формувати поважне ставлення належності дитини у колективі. Продовжувати формувати знання дітей про родину, вводити елементи народознавства. Розвивати бажання виконувати ігрові завдання з інтелектуальним навантаженням. Виховувати повагу до рідного краю; бережливе ставлення до української вишивки.

Хід заняття:

Художньо-естетичний розвиток:

(У вишиванці з рушником у руках, на якому хліб та сіль, зустрічає дітей бабуся Одарка).

Я кажу Вам: «Добрий день!»

Рада Вас вітати,

Щастя з хлібом-сіллю

Хочу побажати!

- Проходьте онучата дороженькі, давайте знайомитись: Я – бабуся Одарка. А чи є серед вас дівчатка? (діти піднімають руки). А хто з вас хлопчики? Кого з вас звуть Вікою? Данилом? Ви всі однакові чи різні? А можу я всіх вас називати маленькими крихітками?

- Діти, вам подобається моя оселя, мій дім? Чому люди прикрашають своє житло?

- Я на вас чекала, тому так гарно прибрала свою хатинку.

Пізнавальний розвиток:

- Діти, а які у вас будинки? (високі, великі)

- Там живе лише ваша сім'я чи ще є сусіди?

- А хто з вас живе на вулиці Лісового?

- Як ви думаете, де знаходиться мій будиночок? У місті чи в селі?

- Чому ви так вирішили?

- Які свійські тваринки живуть в селі?

Мовленнєвий розвиток:

- Діти, хочете відгадати, які тваринки живуть на моєму подвір'ї (дістаю картки, де намальовані фрагменти частин тіла тварин)

- Це рога від... (корівки);

- Це ніс від ... (свинки);

- А щічки ... (котика).

- Цікаво? Якщо ми з'єднаємо всі ці частини тіла, то в нас вийде? (з'єднують)

- Давайте разом придумасмо цій новій тваринці назву (косвинка, свинокіт...)

- Як ви думаете, у дварин є сім'я?

- У кожної тваринки теж є родина, сім'я. Як ви розумієте слово «родина»?

Соціально-моральний розвиток:

- Так, це рідні, близькі люди, що живуть під одним дахом, піклуються один про одного.

- Давайте уявимо, що ви вже дорослі, самі стали татусями та матусями.

- Кого б ви хотіли мати, синочка чи донечку? Чому донечку?

- Як би її звали?

- Щоб ти сказала донечці, яка взимку йде на вулицю без шапки?

- Що ти скажеш своєму хлопчику, який не хоче їсти суп?

- А чи знаєте ви справжні українські страви?

- Хто зможе назвати?

- А ще українськими стравами вважають:

- український борщ,

- вареники,

- пампушки,

- млинці,
- галушки,
- і, звичайно, пиріжки!

- В мене тут тісто вже готове.

- З чим ви любите пиріжки?

- А я хочу вас навчити ліпити пиріжки з картоплею. Хочете?

Художньо-естетичний розвиток:

(Діти ліплять пиріжки за допомогою вихователя)

- Складемо їх на дощечку, та й у піч!
- Нехай печуться!
- Зазвичай гостей пригощають. Погляньте, що я вам приготувала (банани, яблука, груша, виноград).
- Ви любите смаченьке?
- Як назвати ці продукти одним словом? (*фрукти*)
- Тепер сідайте всі за святковий стіл, пригощайтесь (*вихователь збирає посуд, застеляє на стіл святковий рушник*).

Художньо-естетичний розвиток:

- Чим це я прикрашаю стіл? (*вишитим рушником*).
- Це святковий рушник. Він барвистий, яскравий. Такі рушники вишивали жінки й дівчата на свята, а вишиваючи співали:
*Вишиваю вишиваночку,
Я для братика Іваночка,
Вся в мережках вишиваночка,
Подарунок для Іваночка.
А ще є рушнички тільки для дівчаток.
Називалися вони – росянички,
А для хлопчиків рушничок
Називався грайликом.*
- Вишивка – це найкращий дарунок, вона розповідає своїми кольорами про гори високі, про поля родючі, про життя минуле
- А чи подобається вам моя біла вишита сорочка? Вона прикрашена українським орнаментом. Бережімо, шануймо вишивку та традиції свого народу!

Пізнавальний розвиток:

- З давніх-давен українська земля славилась народними майстрами. В Україні зміли ткати, вишивати, ліпити вироби з глини, займалися різьбою по дереву та виготовляли кераміку. Ця майстерність передавалась з покоління в покоління.
- Діти, а що ви вмієте добре робити? (*ліпити, вирізати, клеїти, малювати, співати*).

Креативний розвиток:

- А я вмію зустрічати гостей. Тільки... ось що...
Вже зима давно настала,
А в мене сніжку зовсім немає.
Давайте зробимо все так,
Щоб почався снігопад!
- Ось у мене є серветки.
- Які вони? Схожі на сніжинки?
- Зараз ми їх будемо дрібненько рвати, і у гору підкидати. Ось так!
... *Тихо падає сніжок,
На будинок, на садок!*
- Діти, а який сніжок? (*холодний, мокрий, білий, легкий*)
- Погляньте, одна сніжинка опустилась мені на плече!
- Як ви гадаєте, звідки вона могла впасти? (*з неба, зверху, з хмаринки*)
- Когось мені ці хмаринки нагадують? (*фантастична аналогія ТРВЗ*)
- Діти, роздивіться уважно хмаринки і скажіть, на кого вони схожі? (*зайчик, ведмедик, свинка, котик, собачка, лисичка тощо*)

- А я бачу, що ця хмаринка схожа на пиріжок.
- Давайте подивимось до печі, чи спеклись наші пиріжки?
- Спеклись та ще й пахнуть як!

Соціально-моральний розвиток:

- Раніше, а в деяких родинах і в наш час, був звичай – на щастя дарувати дітям вишитий рушник. Я теж не відступлюсь від цієї традиції. Нехай цей святковий рушник захищає вас від зла і дарує радість. А це – бабусині гостинці – візьміть із собою в дорогу (дає корзинку з пиріжками).

Підсумок заняття.

До побачення!

Заняття № 17

Тема. Ознайомлення дошкільників з національним одягом українців

Питання для обговорення:

1. Методика ознайомлення дітей з національним одягом.
2. Характеристика жіночого, чоловічого та дитячого народного одягу.
3. Демонстрація дидактичних ігор-посібників «Національний одяг».

Практичні завдання для самостійної роботи:

1. Оформити матеріал на тему: «Ознайомлення дошкільників з національним одягом українців».
2. Виготовити гру-посібник для старшого дошкільного віку (за вибором):
  - «Одяг для українців»;
  - «Одяг для українок»;
  - «Одяг для українки матері-господині»;
  - «Одяг для козака». Вміти дати характеристику кожному елементу одягу.

Рекомендована література:

1. Васіна О. Літопис українського одягу / О.Васіна. – К., 2002.
2. Кожолянко Я.І. Буковинський традиційний одяг / Я.І.Кожолянко. – Чернівці, 1994.
3. Коровицький О.О. Моделювання костюма в Україні ХХ ст. / О.О.Коровицький, З.О.Тканко. – Л., 2000.
4. Матейко К.І. Український народний одяг / К.І.Матейко. – К., 1977.
5. Ніколаєва Т.О. Історія українського костюма / Т.О.Ніколаєва. – К., 1996.

Опорні таблиці, схеми, конспекти:

Конспект інтегрованого заняття

*Розробила вихователь
Гринько Н.І, КДНЗ № 62*

Тема: «Національний одяг».

Вікова група: старша.

Програмовий зміст: поглибити і розширити знання дітей про український національний одяг, характерні елементи оздоблення. Дати знання про кольори, характерні для вишивки, якими прикрашають сорочки. Вчити самостійно складати візерунки на силуетній площинній

формі, використовуючи прями й ламаї лінії, рослинні елементи. Виховувати відчуття красивого і корисного, розвивати естетичний смак. Виховувати любов до рідного краю, традицій свого народу.

Обладнання: Зразки національного одягу; зразки силуетних площинних форм сорочок, ілюстрації, фарби, пензлі, папір.

Хід заняття:

- Діти, ми з вами вже знайомились з національним українським одягом, вишивками майстрів України. Сьогодні завітємо з вами на виставку "Український народний одяг". Подивіться діти, який чудовий одяг носили наші дідуся і бабусі у свято і в будні.
- Це що?
- Так віночок.
- Чим він прикрашений?
- Правильно. Квітками та бісером. Його вдягали тільки дівчата, жінки носили хустки.
- А от сорочки були святкові й буденні. Тому що на свято вишивали на тонкому полотні, а буденну - на грубому.
- Жіноча сорочка довга чи коротка?
- Так сорочка - "довганя", з вишитими "пазухою", рукавами біля плеча і внизу,
- Яким орнаментом вишивають сорочки?
- Так, і рослинним, і геометричним.

Вишивають гладдю, хрестиком, низинкою. Жіноча безрукавка-"плічка" з рубцями на полах, прикрашалась вишивкою та тасьмою. Фартух-"плат", оформлений різноколірними стрічками та мережкою.

Чоловіча сорочка коротка теж оздоблена "пазуха" біля вирізу горловини, комірець, рукав. Широка штани "гачі", підперезані широким шкіряним поясом - "цифрованим чересом".

Постолі носили як чоловіки, так і жінки. Чоловічий головний убір - "кресаня".

- Діти, а з чого шили сорочки?

Щоб вийшли ось такі гарні сорочки, як ці, вирощували льон, пряли полотно, вимочували його у воді, били праником і сушили. Чим більше били праником полотно, тим воно ставало білшим. А ось погляньте, дітки, яка гарна вишита сорочка у нашого Іванка. (Показує ляльку). Як бачите, у вишивці переважають червоний і чорний кольори. Червоний колір – радість, а чорний – смуток. Використовувались також і зелений, і жовтий кольори.

(Звучить грамзапис пісні О. Білаша "Два кольори")

-А тепер запрошуємо вас на перегляд нової колекції одягу.(показ театру мод «Український одяг»). Діти демонструють українські костюми та обговорюють його елементи.

Підведення підсумку заняття.

Заняття № 18

Тема. Методика ознайомлення дітей з народною іграшкою

Питання для обговорення:

1. Методика ознайомлення дітей з українською національною іграшкою.
2. Система роботи з дітьми з ознайомлення дітей з народною іграшкою в різних вікових групах (аналіз конспектів занять).
3. Виставка народних іграшок.

Практичні завдання для самостійної роботи:

1. Оформити матеріал на тему: «Методика ознайомлення дітей з народною іграшкою».
2. Підготуватись до проведення та аналізу заняття з дітьми по ознайомленню з народною іграшкою у різних вікових групах (за вибором).
3. Створити об'ємну народну іграшку, розфарбувати відповідно назві та виду (регіону виготовлення), дати характеристику (матеріал виготовлення на вибір студента).

Рекомендована література:

1. Найден О.С. Українська народна іграшка: Історія. Семантика. Образна своєрідність. Функціональні особливості / О.С.Найден. – К., 1999.
2. Фіголь Д. І. Українська народна дитяча іграшка / Д.І.Фіголь. – К., 1956.
3. Омелянченко Н. Народна іграшка в життєдіяльності дошкільнят / Н.Омелянченко, Н.Курочка, Т.Дудова, О.Найден // Палітра педагога. – 2010. – № 4.

Опорні таблиці, схеми, конспекти:

Конспект інтегрованого заняття-розваги

Розробила вихователь

Кір'янова І.Ю., ККДНЗ № 6

Тема заняття: «Погляд у минуле, де бабуся ляльку забула»

Вид заняття: заняття-розвага

Освоєння БКДО: сфери „Культура”, „Я сам”.

Ліній розвитку дитини: пізнавальний, художньо-естетичний, соціально-моральний.

Тип заняття: систематизація і узагальнення набутих знань та вмінь.

Вікова група: молодший дошкільний вік (середня)

Програмовий зміст: учити працювати за викрійкою, виготовляти ляльку за зразком, за словесним поясненням, за показом дорослого. Закріпити навички самостійно добирати потрібні матеріали для виготовлення ляльки; опанувати вміння і навички виготовлення лялек із різних матеріалів. Розвивати логічне мислення, пам'ять, почуття прекрасного.

Виховувати повагу і шанобливе ставлення до традицій українського народу, прививати морально-етичні еталони за допомогою прослуховування українських народних пісень (під час виготовлення лялек).

Матеріал та обладнання: різнокольорові вовняні нитки; ножиці; ляльки-саморобки (з ниток, тканини, природного матеріалу). Магнітофон, аудіозаписи українських народних пісень.

Попередня робота вихователя з дітьми: організація для дітей та їх батьків виставки авторської ляльки-мотанки (вихователь Кір'янова І.Ю.), перегляд відоматеріалу творчого проекту „Чарівний світ народної ляльки”

Методичний коментар:

Виготовлення лялек має виховний характер, оскільки дає можливість створювати вироби власноруч, забезпечуючи при цьому позитивний емоційний стан дитини, творчий задум, фантазію, задоволення від отриманого результату. Виконана власноруч робота може бути чудовим подарунком, який принесе маленьку радість вихователям, батькам, молодшим братам, сестрам.

Для роботи вихователь має підготувати різноманітний матеріал: різнокольорові нитки, клаптики тканини, дерматину, хутра, шкіри, поролон, інструменти. Необхідно забезпечити дітей зразками, викрійками.

До роботи з виготовлення іграшок варто залучити батьків. Робота має здійснюватися планово, систематично, з урахуванням віку та індивідуальних особливостей дітей, їх запитів та інтересів.

Хід заняття:

Під мелодію ліричну українську народну мелодію починається заняття.

У залі присутні гості: дідусі, бабусі, батьки. Діти співають, заходить бабуся вихованки (новецької вихованки) і шукає свою онучку.

Вихователь: Доброго дня! У вас усе гаразд? Що трапилось? Чому шукаєте онучку?

Бабуся: Олександра вдома забула ляльку, а без неї вона сумуватиме.

Вихователь: Проходьте, будь ласка, сідайте!

До бабусі підходить онучка, цілує бабуся, бере до рук ляльку.

Вихователь (розглядаючи ляльку): Сашо, яка в тебе чудова лялька! Вона не звичайна і зовсім не схожа на ляльок, якими граються наші дівчатка. Діти, подивіться: кого нагадає вам ця лялька?

Діти: Домовеня Кузю з мультфільму...

Олександра: Цю ляльку мені подарувала бабуся, вона її сама для мене зробила.

Моя лялька краща за всіх,

Несе мені вона успіх.

Спить зі мною і гуляє,

В доньки-матері зіграє.

Бабуся: Так, це не звичайна лялька, а лялька-оберіг, вона є супутницею моєї онучки на шляху до успіху, здоров'я, допомагає уникати негараздів.

Коли я була маленькою дівчинкою, то моя бабуся також виготовила мені ляльку із мотузок. Існував певний процес виготовлення ляльки із джугтів або мотузок. Багато століть ляльки для дітей виготовляли власноруч. Голову, тулуб ляльки робили із джугта або мотузок як дві окремі частини, що з'єднувалися між собою. Одну частину накладали на другу. Кожну частину закріплювали окремою мотузкою, міцно зв'язуючи і надаючи форму голови, тулуба. Легко скручуючи джугтик у спіраль, протягували його між джугтиками тулуба, утворюючи руки. Залишилися дрібні деталі руки – джугтики злегка розпушували, то були пальці.

Волосся на голові запліталось у коси із джугтів або мотузок, що давало можливість дівчаткам робити лялькам зачіски.

Запитайте ваших гостей – бабусь та дідусів – мабуть, у кожного з них були такі незвичайні ляльки.

Гості із зали (по черзі)

-Ми малими робили собі ляльок із кукурудзяних качанів.

-Мої солом'яні ляльки нагадували маленьких опудал. На них я надягала хусточки і спідниці з ганчірок.

-Я любила виготовляти ляльок із водяних кубушок (квітка – це голова, листя – одяг).

-А ми робили з квітів мальви, де сама квітка була спідницею.

-А в мене була така сама лялька, як і у Олександри – змотана з ганчірочок.

Вихователь: Які чудові речі ви нам розповідаєте, так, дійсно, дуже цікаво саме власноруч зробити ляльку, вона буде єдина і неповторна.

Діти, ви бажаєте зробити у подарунок своїм рідним таких ляльок?

Відповіді дітей.

Вихователь:

Ну так дарма часу не гасмо,

До роботи приступаємо!

Дітяна:

Любі друзі! Я роботи не боюся.

Де нитки та мотузки?

Не буду чекати,

Ляльку-оберіг буду мотати!

Методичний коментар:

Для того щоб дитина зробила що-небудь із ниток або тканини, їй необхідно уважно розглянути зразки, а згодом виготовити щось подібне. Під час виготовлення іграшок із тканини, ниток зовсім немає потреби дотримуватися того порядку, що викладений у методиках. Трапляється, що дитині легше виготовити велику ляльку, ніж відрізати ниточку тощо.

Викладання ниточок — це приємне і корисне заняття для дітей у дитячому садку. Робота ця нагадує плетіння. Крім ніжного відчуття від тактильного контакту з різними типами нитки, дитина дізнається також, що кожна нитка повинна бути прикріплена в трьох місцях для того, щоб триматися (щоб згодом мати можливість скласти фігуру, яка б не розпадалася). Працюючи з нитками, дитина усвідомлює, що здатна видозмінювати форму, не порушуючи композиції, а, навпаки, знаходячи творчі рішення. Ці важливі моменти спонукають дітей до діяльності. Якщо деякі фігури дитині не вдається виготовити, то можна з успіхом відтворити щось нове і не заплановане.

Розмова між вихователем і дітьми під час таких занять пов'язана із темою. Діти повинні дізнаватися щось нове, а від цього у них зростатиме інтерес до справи.

Вихователь розкладає на робочі місця дітей зв'язані пучечки відрізаних ниток.

Одна дитина: Ой, яка товста нитка!

Друга дитина: Ні, це багато ниточок.

Третя дитина: Які довгі й гарні!

Вихователь пропонує кожній дитині по одній нитці й пропонує їм розповісти що-небудь про ниточку, що опинилася в їхніх руках.

Вихователь: Якого кольору ниточка?

Відповіді дітей.

Усі нитки різнокольорові, вони зроблені з вовни. Діти, ви вже коли-небудь гралися з ниточками?

Відповіді дітей: так, ми робили пензлики, китиці, помпони, удома з бабусею намотували клубочки, шили лялькам одяг.

Яка є різниця між тими нитками, якими ви шили лялькам одяг, і цими?

Відповіді дітей: ті, що вдома, тоненькі, на котушці, а ці довгі, товстенькі, на клубку.

Вихователь: Діти, нам час братися до роботи, а ваші рідні та я допоможемо вам. Давайте ми з вами пригадаємо, як необхідно поводитися з ножицями під час роботи?

Орієнтовні відповіді дітей:

-Не можна бешкетувати, коли користуєшся ножицями

-Не можна птовхати одне одного під час праці!

-Ножиці слід класти подалі від краю стола, щоб вони випадково не впали і не поранили ногу!

-Працюючи ножицями, потрібно стежити за напрямом леза!

-Не проводити по краю леза пальцями чи долонею!

Вихователь: Молодці! Можемо братися до роботи.

Праця дітей.

Під час виготовлення ляльок лунає українська народна лірична мелодія

Попередньо вихователь, урахувавши психічні й фізичні можливості кожної дитини, розподіляє роботу і матеріали поміж дітьми.

Вихователь запрошує гостей підійти до дітей і попрацювати разом із ними.

Дорослі розташовуються за дитячими столиками. Кожний дорослий спостерігає за роботою дітей і допомагає за потреби.

Вихователь та помічник вихователя також спостерігають за роботою дітей, допомагаючи тим, кому важко впоратися із завданням

Методичний коментар:

Зразок дає дітям можливість побачити, до чого прагнути, але він не дає можливості побачити, як практично виконати цю роботу. Для цього вихователь демонструє різні способи виконання роботи, допомагаючи осмислити сам процес виконання.

Демонстрація — це наочне пояснення, як діяти далі. Показуючи зразок, вихователь звертає увагу дітей на послідовність виконання.

Показувати послідовність роботи необхідно у помірному темпі, не поспішаючи, щоб дітям було зрозуміло.

Наочні прийоми навчання на заняттях поєднуються зі словесними — запитаннями, поясненнями, вказівками, оцінками, заохоченнями, художнім словом.

Крім пояснення, дуже ефективним словесним прийомом є запитання. За допомогою них вихователь активізує дітей. Під час аналізу за допомогою запитань вихователь дає можливість дітям подумати і пригадати, що вони пам'ятають і знають із того, з чим ознайомилися раніше.

Хід роботи:

- Узяти нитки і розділити їх на три частини. Дві частини ниток накласти одну на одну, з'єднавши між собою. Перегнути обидва пучки ниток посередині, відгинаючи один від одного. Одна частина — це голова, що туго перев'язується в місці з'єднання частин, продовження ниток волосся. Волосся на голові заплести в косу або зробити лялькам сучасну зачіску. Друга частина — це тулуб. Усередину тулуба вкладається третя частина ниток — руки, що легко скручені у джгут. Попередньо необхідно злегка розпушити кінці джгута, то будуть пальці. Тулуб також слід туго перев'язати, зробивши спідницю.

Вихователь. Тепер ми можемо свято влаштувати,

Іграшки ваші усім показати,

З ляльковим святом привітати,

Веселого настрою всім побажати.

Вихователь пропонує дітям показати свої роботи і розповісти про

іграшки, які зробили. Далі необхідно запросити гостей на виставку-перегляд виконаних робіт.

Вихователь: Час день народження наших ляльок святкувати,

Одне одного залюбки привітати,

У день цей святковий наснаги бажати,

Нашим бабусям спасибі сказати.

Під час перегляду виставки ляльок діти вітають одне одного, дякують своїм рідним за допомогу під час виготовлення ляльок. Вихователь пропонує батькам зробити іграшки вдома.

Вихователь. Дякую всім за свято чудове,

Дякую всім за роботу казкову!

Навчально-методичне видання

Руслана Василівна Кондратенко

**Методика проведення занять з народознавства
в дошкільному закладі**

Методичні рекомендації

Підписано до друку 04.11.2011.
Формат 60x84/16. Ум.-др. арк. – 4,3. Обл.-вид. арк. – 4,0.
Тираж 150 прим.

Друкарня СПД Щербенок С. Г.
Свідоцтво ДП № 126-р від 12.10.04.
вул. Рокоссовського, 5/3, м. Кривий Ріг, 50027